

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग पाच

वर्ष १२, अंक ४]

शनिवार, फेब्रुवारी २८, २०२६/फाल्गुन ९, शके १९४७

[पृष्ठे ३९, किंमत : रुपये २६.००

असाधारण क्रमांक ५

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानसभेत व महाराष्ट्र विधानपरिषदेत सादर केलेली विधेयके.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

महाराष्ट्र विधानसभेत दिनांक २८ फेब्रुवारी, २०२६ रोजी पुरःस्थापित करण्यात आलेले खालील विधेयक महाराष्ट्र विधानसभा नियम ११६ अन्वये प्रसिद्ध करण्यात येत आहे :—

L. A. BILL No. V OF 2026.

A BILL

MAHARASHTRA FUTURE WELFARE BILL 2026 FOR THE FUTURE OF
MAHARASHTRA AND FOR THE WELFARE OF FUTURE
GENERATIONS.

सन २०२६ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ५.

महाराष्ट्राच्या भविष्याकरिता व भावी पिढ्यांच्या कल्याणाकरिता विधेयक.

ज्याअर्थी, महाराष्ट्र राज्यातील महत्त्वाच्या विषयांची प्रगती ही टप्प्याटप्प्याने नियंत्रण ठेवून त्याच्यावर देखरेख करण्यात येईल आणि टप्प्याटप्प्याने दर दोन-दोन वर्षांला त्याचे पुनरावलोकन करून त्याच्यातील प्रत्येक दोन वर्षांतील जे ध्येय आहेत ते पूर्ण होत आहेत की नाही याचे पुनरावलोकन करणे आवश्यक आहे.

त्याअर्थी, महत्त्वाच्या विषयांवर देखरेख ठेवून त्याची कामगिरी तपासून त्यामध्ये सुधारणा करण्यात येईल आणि त्याच्यामध्ये जी काही सुधारणा करायची आहे ती सुधारणा त्याच स्तरावरती त्या त्या विभागाच्या सचिवांच्या आणि मंत्र्यांच्या मार्फत करण्यासाठी भारतीय गणराज्याच्या सत्याहत्तराच्या वर्षी, याव्दारे, पुढीलप्रमाणे अधिनियम करण्यात येत आहे :—

(१)

संक्षिप्त नाव व
प्रारंभ.

१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र भविष्य कल्याण अधिनियम, २०२६ असे म्हणावे.

(२) तो, राज्य शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, नेमून देईल अशा दिनांकास, अंमलात येईल.

व्याख्या.

२. या अधिनियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ आवश्यक नसेल तर,—

(१) “सल्लागार समिती” म्हणजे या अधिनियमाखाली कामकाजात मदत करण्यासाठी स्थापन केलेल्या सल्लागारांचे समिती.

(२) “आयुक्त” म्हणजे भविष्यातील पिढ्यांसाठी राज्य आयुक्त.

(३) “आर्थिक वर्ष” म्हणजे १२ महिन्यांच्या कालावधी (३१ मार्च पर्यंत).

(४) “स्थानिक प्राधिकरण” म्हणजे महापालिका, नगरपंचायत.

(५) “स्थानिक उद्दिष्टे” म्हणजे सार्वजनिक सेवा मंडळाने ठरवलेली उद्दिष्टे.

(६) “स्थानिक कल्याण योजना” म्हणजे अंतर्गत प्रकाशित केलेली योजना.

(७) “विधानमंडळ” म्हणजे महाराष्ट्र विधानमंडळ.

(८) “पोलीस क्षेत्र” म्हणजे “महाराष्ट्र” या शिर्षकाखाली सूचीबद्ध केलेले क्षेत्र

(९) “विधानमंडळाची सार्वजनिक लेखा समिती” म्हणजे “लेखा परिक्षण” म्हणून संदर्भित समिती

(१०) “राज्यातील फायर अँड रेस्क्यू अथॉरिटी” म्हणजे अग्निशमन आणि बचाव सेवा.

भाग-१

३. विहंगावलोकन—

(१) हा खंड कायद्याच्या मुख्य तरतुदींचा आढावा आहे.

(२) या कायद्याचा भाग २—

(अ) “शाश्वत विकास” चा अर्थ काय आहे आणि सार्वजनिक संस्थांची शाश्वत विकास करण्यासाठी आवश्यकता आहे हे स्पष्ट करते (खंड ४ आणि ५).

(ब) संस्थांना कल्याणकारी उद्दिष्टे ठरविणे आवश्यक आहे जे योगदान देण्यासाठी आहेत. कल्याण उद्दिष्टे साध्य करणे आणि ती उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलणे (खंड ५).

(क) संस्थांना त्या गोष्टी विकास तत्त्व व शाश्वततेनुसार करणे आवश्यक आहे (खंड ५).

(ड) कल्याणाची उद्दिष्टे काय आहेत आणि त्यात आवश्यक गोष्टी करणे म्हणजे काय हे शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार स्पष्ट करते (खंड ४ आणि ५).

(ई) कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी प्रगती मोजणारे संकेतक आवश्यक आहेत (खंड १०), आणि राज्याच्या कल्याणामधील भविष्यातील ट्रेंडचा अहवाल (खंड ११), ते राज्य शासनाच्या मंत्र्यांद्वारे प्रकाशित केले जाईल.

(फ) संस्थांना त्यांच्या भेटीसाठी त्यांच्या प्रगतीचा वार्षिक अहवाल देणे आवश्यक आहे कल्याण उद्दिष्टे (खंड १२ आणि १३ आणि अनुसूची १).

(ग) राज्यासाठी महालेखा परीक्षकांनी परीक्षा घेणे आवश्यक आहे कोणत्या सार्वजनिक संस्था उद्दिष्टे ठरवतात आणि त्या पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलतात शाश्वत विकास तत्त्व (खंड १५).

(३) या कायद्याचा भाग ३—

(अ) राज्याच्या भविष्यातील पिढ्यांचे आयुक्त (फ्युचर जनरेशन कमिशनर) चे कार्यालय स्थापन करते

(ब) भविष्यातील पिढ्यांच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी आयुक्तांसाठी तरतूद करते सार्वजनिक संस्था किती प्रमाणात सेट करत आहेत यावर देखरेख आणि अहवाल देणे शाश्वत नुसार त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्याचा प्रयत्न करणे विकास तत्त्व (खंड १८);

(क) आयुक्तांना सार्वजनिक संस्थांचे पुनरावलोकन करण्याची तरतूद आहे (खंड २०);

(ड) आयुक्तांना सल्लागारांचे एक समिती स्थापन करते (खंड २६ ते २८).

(४) या कायद्याचा भाग ४—

(अ) राज्यामधील प्रत्येक स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रासाठी सार्वजनिक सेवा मंडळ स्थापन करते आणि ते मंडळ कोणासोबत काम करू शकते हे शोधून काढणे.

(ब) मंडळांनी त्यांच्या क्षेत्रातील कल्याणाचे मूल्यांकन करून, ठरविलेल्या केलेल्या कल्याण उद्दिष्टांमध्ये योगदान देऊन त्यांच्या क्षेत्राचे कल्याण सुधारणे आवश्यक आहे. मंडळाचे योगदान (त्याच्या क्षेत्रामध्ये) जास्तीत जास्त करण्यासाठी आराखडा केलेले स्थानिक उद्दिष्टे कल्याण उद्दिष्टे साध्य करणे आणि ती उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलणे (खंड ३६);

(क) संस्थांनी विकास तत्त्व त्या गोष्टी शाश्वततेनुसार करणे आवश्यक आहे (खंड ३६);

(ड) मंडळांनी त्यांची स्थानिक उद्दिष्टे ठरवून स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करणे आवश्यक आहे आणि त्या गाठण्यासाठी पावले उचलण्याचा त्यांचा प्रस्ताव तयार करणे. (खंड ३९)

(ई) स्थानिक कल्याण योजना समुदायाला कशा लागू होतात याबद्दल विधानमंडळ विशिष्ट तरतूद करते आणि त्या मार्गाने, समुदाय परिषद उपक्रमात सार्वजनिक सेवा मंडळाचे त्यांच्या क्षेत्रातील कसे योगदान देऊ शकते. (खंड ४०);

(फ) मंडळांना विलिन करण्यासाठी किंवा अन्यथा सहयोग करण्याची तरतूद आहे.

भाग-२

४. शाश्वत विकास—

या कायद्यात, “शाश्वत विकास” म्हणजे आर्थिक सुधारणा करण्याची प्रक्रिया, त्यानुसार कारवाई करून राज्याचे सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याण, शाश्वत विकासाच्या तत्त्वासह (खंड ७ पहा), ज्याचा उद्देश कल्याणाची उद्दिष्टे साध्य करणे आहे (खंड ६ पहा).

सार्वजनिक
संस्थांवरील शाश्वत
विकास आणि
कल्याण कर्तव्य

५. सार्वजनिक संस्थांवरील कल्याण कर्तव्य—

(१) प्रत्येक सार्वजनिक संस्थेने शाश्वत विकास केला पाहिजे.

(२) शाश्वत विकास करण्यासाठी सार्वजनिक संस्था जी कृती करते त्यात समाविष्ट असणे आवश्यक आहे—

(अ) उद्दिष्टे निश्चित करणे आणि प्रकाशित करणे, प्रत्येक कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी जास्तीत जास्त योगदान देणे, आणि

(ब) त्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी सर्व वाजवी पावले उचलणे (त्याच्या कार्याचा वापर करणे).

(३) एक सार्वजनिक संस्था जी संपूर्ण राज्याच्या संबंधात कार्य करते, राज्य किंवा राज्याच्या कोणत्याही भागाशी संबंधित उद्दिष्टे.

(४) सार्वजनिक संस्था जी केवळ राज्याच्या एका भागाच्या संबंधात कार्य करते त्या भागाशी किंवा त्याच्या कोणत्याही भागाशी संबंधित उद्दिष्टे.

६. कल्याण ध्येये—

कल्याणाची उद्दिष्टे तक्ता १ मध्ये सूचीबद्ध आणि वर्णन केलेली आहेत—

तक्ता १

ध्येय	ध्येयाचे वर्णन
एक समृद्ध महाराष्ट्र	एक नाविन्यपूर्ण, उत्पादक आणि कमी कार्बनच्या मर्यादा ओळखणारा समाज जागतिक वातावरण आणि म्हणून वापर संसाधने कार्यक्षमतेने आणि प्रमाणात (हवामान बदलावर कारवाई करण्यासह); आणि जे एक कुशल आणि सुशिक्षित विकसित करते उत्पन्न करणा-या अर्थव्यवस्थेतील लोकसंख्या संपत्ती आणि रोजगार देते संधी, लोकांना घेण्यास अनुमती देते द्वारे निर्माण झालेल्या संपत्तीचा फायदा सभ्य काम सुरक्षित करणे.
एक लवचिक महाराष्ट्र	एक राष्ट्र जे राखते आणि वाढवते निरोगी जैवविविध नैसर्गिक वातावरण कार्यशील इकोसिस्टम जे सामाजिक समर्थन करतात, आर्थिक आणि पर्यावरणीय लवचिकता आणि बदलाशी जुळवून घेण्याची क्षमता (उदाहरणार्थ हवामान बदल).
एक निरोगी महाराष्ट्र	असा समाज ज्यामध्ये लोकांचे शारीरिक आणि मानसिक कल्याण जास्तीत जास्त केले जाते आणि ज्यामध्ये निवडी आणि वर्तन जे भविष्यासाठी फायदेशीर आहेत आरोग्य समजले आहे.
अधिक समान महाराष्ट्र	एक समाज जो लोकांना त्यांची पूर्तता करण्यास सक्षम करतो संभाव्य त्यांची पार्श्वभूमी काहीही असो किंवा परिस्थिती (त्यांच्या सामाजिक आर्थिक समावेशासहपार्श्वभूमी आणि परिस्थिती).
एकसंध समुदायांचे महाराष्ट्र	आकर्षक, व्यवहार्य, सुरक्षित आणि चांगले जोडलेले समुदाय
दोलायमान संस्कृती आणि	संस्कृतीचे संवर्धन आणि संरक्षण करणारा समाज, वारसा आणि मराठी
भरभराटीचे महाराष्ट्र	मराठी भाषा, आणि जे लोकांना कलांमध्ये सहभागी होण्यासाठी प्रोत्साहित करते, आणि खेळ आणि मनोरंजन.
जागतिक स्तरावर जबाबदार महाराष्ट्र	एक राष्ट्र जे, काहीही करत असताना आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरण सुधारणे आणि राज्याचे सांस्कृतिक कल्याण, खाते घेते असे केल्याने जागतिक कल्याणासाठी सकारात्मक योगदान.

७. शाश्वत विकास तत्त्व—

(१) या कायद्यात, सार्वजनिक संस्थेच्या अनुषंगाने काही केल्याचा कोणताही संदर्भ शाश्वत विकास तत्त्व” म्हणजे संस्थेने अशा पद्धतीने कार्य केले पाहिजे कि भावी पिढ्या त्यांच्या स्वतःच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी तिच्या क्षमतेशी तडजोड न करता सध्याच्या गरजा पूर्ण केल्या जातील याची खात्री करण्याचा प्रयत्न करते.

(२) त्या पद्धतीने कार्य करण्यासाठी, सार्वजनिक संस्थेने खालील गोष्टी लक्षात घेतल्या पाहिजेत—

(अ) संरक्षणाच्या गरजेसह अल्पकालीन गरजा संतुलित करण्याचे महत्त्व दीर्घकालीन गरजा पूर्ण करण्याची क्षमता, विशेषतः जेथे गोष्टी अल्पकालीन पूर्ण करण्यासाठी केल्या जातात गरजांचा दीर्घकालीन परिणाम होऊ शकतो.

(ब) एकात्मिक दृष्टीकोन घेण्याची गरज, असे विचारात घेऊन—

(i) संस्थांच्या कल्याणाची कार्ये हे प्रत्येक संस्थांची उद्दिष्टे साध्य करण्यावर परिणाम करू शकतात.

(ii) संस्थांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे एकमेकांवर किंवा इतरांवर प्रभाव पाडतात सार्वजनिक संस्थांची उद्दिष्टे, विशेषत जिथे एक उद्दिष्ट पूर्ण करण्यासाठी संस्थाद्वारे पावले उचलली जाऊ शकतात परंतु ते पूर्ण करण्यासाठी दुस-या संस्थाकरिता हानिकारक असू शकते.

(क) कल्याणाची उद्दिष्टे साध्य करण्यात स्वारस्य असलेल्या इतर व्यक्तींना सामील करून घेण्याचे महत्त्व आणि त्या व्यक्ती लोकसंख्येतील विविधता प्रतिबिंबित करतात याची खात्री करणे.

(i) महाराष्ट्र (जिथे संपूर्ण संस्थांच्या संबंध महाराष्ट्र राज्याच्या संस्थांवर होतो), किंवा

(ii) महाराष्ट्राचा भाग ज्याच्या संस्थांच्या कार्याच्या संबंधात होतो.

(ड) इतर कोणत्याही व्यक्तीच्या सहकार्याने कसे कार्य करावे (किंवा कसे भिन्न संस्था एकत्र काम करते) संस्था त्याच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी मदत करू शकते, किंवा दुस-या संस्थांची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी मदत करणे;

(ई) समस्या उद्भवू नयेत किंवा आणखी वाईट होऊ नये यासाठी संसाधने कशी तैनात केली जाऊ शकतात संस्थांची कल्याणाची किंवा इतर संस्थांची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी योगदान देवू शकतात.

८. कल्याण उद्दिष्टांबद्दल विधाने—

कल्याणबाबतची
उद्दीष्टे

(१) कल्याण उद्दिष्टे प्रकाशित करताना (खाली सुधारित कल्याण उद्दिष्टांसह खंड ९ किंवा १०) सार्वजनिक संस्थेने विधान देखील प्रकाशित केले पाहिजे—

(अ) उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यास हातभार लागेल अशी संस्था का मानत हे स्पष्ट करणे. कल्याण उद्दिष्टे साध्य करणे.

(ब) सार्वजनिक संस्थेने कल्याणाची उद्दिष्टे का ठेवली आहेत? शाश्वत विकास तत्त्वानुसार, संस्था कसे समाविष्ट आहे कल्याण साधण्यात स्वारस्य असलेल्या इतर व्यक्तींचा समावेश करण्याचा प्रस्ताव आहे उद्दिष्टे आणि खात्री करा की त्या व्यक्ती लोकसंख्येतील विविधता प्रतिबिंबित करतात—

(i) महाराष्ट्र (जिथे संपूर्ण संस्थांच्या संबंधात संस्थेचे कार्य होते), किंवा

(ii) महाराष्ट्राचा भाग ज्याच्या संबंधित संस्थेचे कार्य करते.

(क) त्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी सार्वजनिक संस्था कोणती पावले उचलू शकते हे ठरवणे, तत्त्वानुसार (ते स्वतःचे शासन कसे प्रस्तावित करते, ते कसे पावले पुनरावलोकनाखाली ठेवतील आणि कोणती संसाधने आहेत याची खात्री करण्यासाठी ते कसे प्रस्तावित करते अशी पावले उचलण्याच्या उद्देशाने दरवर्षी ठरवले जाते);

(ड) ज्या कालावधीत संस्थेला उद्दिष्टे पूर्ण होण्याची अपेक्षा असते तो कालावधी निर्दिष्ट करणे.

(ई) संस्थेला घेण्याबाबत योग्य वाटेल अशी इतर माहिती प्रदान करून पाय-या आणि उद्दिष्टे पूर्ण करणे.

(२) सार्वजनिक सेवांचे सदस्य असलेल्या सार्वजनिक संस्थेचे कल्याण उद्दिष्टे मंडळाचा त्या मंडळाच्या स्थानिक कल्याण योजनेत समावेश केला जाऊ शकतो (पहा भाग ४).

९. राज्यातील मंत्र्यांचे कल्याण उद्दिष्टे—

(१) राज्यातील मंत्र्यांची कल्याणाची उद्दिष्टे ठरविणे आणि प्रकाशित करणे आवश्यक आहे—

(अ) ज्या तारखेला पहिली सार्वत्रिक निवडणूक झाली त्या तारखेनंतर ६ महिन्यांच्या आत सदर खंड सुरू करणे, आणि

(ब) त्यानंतरच्या प्रत्येक सार्वत्रिक निवडणुकीच्या तारखेनंतर ६ महिन्यांपेक्षा जास्त वेळ खंड सुरू करण्यासाठी घेऊ नये.

(२) राज्यातील मंत्र्यांची कल्याणाची उद्दिष्टे या कालावधीसाठी निश्चित केली पाहिजेत

(अ) प्रकाशित निवेदनात त्या उद्देशासाठी निर्दिष्ट केलेल्या दिवसापासून सुरुवात खंड ७ (१) अंतर्गत, आणि

(ब) खंड ५ अंतर्गत पुढील सामान्य सार्वत्रिक निवडणुकीच्या दिवसासह समाप्त होईल.

(३) कल्याण उद्दिष्टे सुधारली असल्यास, राज्यातील मंत्र्यांनी त्यांच्या विभागाच्या उद्दिष्टे कल्याणाचे पुनरावलोकन केले पाहिजे.

(४) जर, उपखंड (३) अंतर्गत पुनरावलोकनावर, राज्यातील मंत्री ठरवतात की एक किंवा अधिक त्यांच्या विभागाच्या कल्याणाची उद्दिष्टे यापुढे योग्य नाहीत, त्यांनी उद्दिष्टात सुधारणा करणे आवश्यक आहे.

(५) राज्यातील मंत्री इतर कोणत्याही वेळी त्यांच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन आणि सुधारणा करू शकतात.

(६) उपखंड (४) किंवा (५) अंतर्गत सुधारित कल्याण उद्दिष्टे ठरविणे आवश्यक आहे खंड (२) मध्ये संदर्भित कालावधी.

(७) जेथे राज्यातील मंत्री उपखंड (४) किंवा (५) अंतर्गत त्यांच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा करतात, वाजवी व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर त्यांनी ते प्रकाशित केले पाहिजेत.

(८) कल्याणाची उद्दिष्टे निश्चित करताना किंवा सुधारित करताना, राज्यातील मंत्र्यांनी विचारात घेणे आवश्यक आहे. (खंड २४ अंतर्गत आयुक्तांच्या अहवालाची नोंद करणे.)

(९) उपखंड (१) मध्ये, द्विसार्वत्रिक निवडणूकक म्हणजे—

(अ) शासनाच्या खंड ५ अंतर्गत सामान्य सार्वत्रिक निवडणुकीत घेतलेले मतदान.

(ब) त्या कायद्याच्या खंड ७ अन्वये असाधारण सार्वत्रिक निवडणुकीत घेण्यात आलेले मतदान.

१०. इतर सार्वजनिक संस्थांचे कल्याण उद्दिष्टे—

(१) या विभागात सार्वजनिक संस्थेच्या संदर्भांमध्ये राज्यातील मंत्र्यांचा समावेश नाही.

(२) सार्वजनिक संस्थेची कल्याणाची उद्दिष्टे निश्चित करणे आणि प्रकाशित करणे आवश्यक आहे—

(अ) सुरू झाल्यानंतर आर्थिक वर्षाच्या सुरुवातीनंतर हा खंड, आणि

(ब) संस्थेला योग्य वाटेल अशा नंतरच्या वेळी.

(३) कल्याण उद्दिष्टे सुधारित केल्यास, सार्वजनिक संस्थेने तिच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन केले पाहिजे.

(४) जर, उपखंड (३) अंतर्गत पुनरावलोकनावर, सार्वजनिक संस्था निर्धारित करते की त्याचे एक किंवा अधिक कल्याण उद्दिष्टे यापुढे योग्य नाहीत, त्यासाठी उद्दिष्टे किंवा संबंधित उद्दिष्टे सुधारली पाहिजेत.

(५) सार्वजनिक संस्था इतर कोणत्याही वेळी तिच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन आणि सुधारणा करू शकते.

(६) जेथे सार्वजनिक संस्था उपखंड (३) किंवा (४) अंतर्गत तिच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा करते, तेव्हा ती आवश्यक असून वाजवी व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर प्रकाशित करणे.

(७) त्याची कल्याणाची उद्दिष्टे निश्चित करताना किंवा सुधारित करताना, खंड २४ अंतर्गत आयुक्तांचा अहवाल सार्वजनिक संस्थेने विचारात घेणे आवश्यक आहे.

११. निर्देशक आणि वार्षिक कल्याण अहवाल—

ध्येय साध्य
करण्यासाठी
कामगिरीचे

(१) राज्यातील मंत्र्यांनी आवश्यक असलेले—

(अ) संकेतक (“निर्देशक”) प्रकाशित करणे जे या उद्देशासाठी लागू केले जाणे आवश्यक आहे मोजमाप कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्याच्या दिशेने प्रगती मोजणे, आणि

(ब) विधानमंडळा समोर निर्देशकांची एक प्रत ठेवणे.

(२) राष्ट्रीय सूचक—

(अ) एक मूल्य किंवा वैशिष्ट्य म्हणून व्यक्त केले पाहिजे जे परिमाणवाचक पणे किंवा गुणात्मकरित्या एखाद्या विशिष्ट परिणामा विरुद्ध मोजले जाऊ शकते.

(ब) राज्यातील मंत्री विचारात घेतील अशा योग्य कालावधीत मोजले जाऊ शकतात.

(क) राज्य किंवा राज्याच्या कोणत्याही भागाच्या संबंधात मोजण्यायोग्य असू शकते.

(३) राज्यातील मंत्र्यांनी राष्ट्रीय निर्देशकांच्या संबंधात टप्पे निश्चित केले पाहिजेत जे प्रगती होत आहे की नाही हे मोजण्यासाठी कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी राज्यातील मंत्री मदत करतील.

(४) उद्दिष्टे ठरवितांना करताना राज्यातील मंत्र्यांनी निर्दिष्ट करणे आवश्यक आहे—

(अ) उद्दिष्टे गाठला गेला आहे की नाही हे निर्धारित करण्यासाठी निकष (संदर्भानुसार मूल्य किंवा वैशिष्ट्य ज्याद्वारे राष्ट्रीय निर्देशक मोजला जातो), आणि

(ब) ज्या वेळेत उद्दिष्टे गाठायचा आहे.

(५) कल्याण उद्दिष्टे सुधारली असल्यास, राज्यातील मंत्र्यांनी राष्ट्रीय निर्देशक आणि टप्पे यांचे पुनरावलोकन करणे आवश्यक आहे.

(६) जर, उपखंड (५) अंतर्गत पुनरावलोकनावर, राज्यातील मंत्री ठरवतात की एक किंवा अधिक निर्देशक किंवा टप्पे यापुढे योग्य नाहीत, त्यांनी ते सुधारित केले पाहिजे किंवा

(७) राज्यातील मंत्री इतर कोणत्याही वेळी राष्ट्रीय निर्देशकांचे पुनरावलोकन आणि सुधारणा करू शकतात आणि टप्पे.

(८) जेथे राज्यातील मंत्री अंतर्गत राष्ट्रीय निर्देशक आणि टप्पे सुधारित करतात उपखंड (६) किंवा (७), ते शक्य तितक्या लवकर वाजवीपणे करणे आवश्यक आहे—

(अ) सुधारित केल्याप्रमाणे निर्देशक आणि टप्पे प्रकाशित करा, आणि

(ब) त्यांची एक प्रत विधानमंडळा समोर ठेवणे.

(९) राष्ट्रीय निर्देशक आणि टप्पे प्रकाशित करण्यापूर्वी (निर्देशक आणि उपखंड (६) किंवा (७) अंतर्गत सुधारित टप्पे, राज्यातील मंत्र्यांनी सल्लामसलत करणे आवश्यक आहे—

(अ) आयुक्त

(ब) इतर सार्वजनिक संस्था

(क) त्यांना योग्य वाटेल अशा इतर व्यक्ती.

(१०) राज्यातील मंत्र्यांनी, प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात आवश्यक आहे उपखंड (१) अंतर्गत कोणते राष्ट्रीय निर्देशक प्रकाशित केले जातात, राष्ट्रीय निर्देशक आणि टप्पे यांचा संदर्भ देऊन कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्याच्या दिशेने केलेल्या प्रगतीवर एक अहवाल प्रकाशित करणे (“वार्षिक कल्याण अहवाल”).

(११) उपखंड (१०) अंतर्गत वार्षिक कल्याण अहवालात कालावधी निर्दिष्ट करणे आवश्यक आहे. जे प्रत्येक निर्देशकाचे मोजमाप संबंधित आहे.

१२. भविष्यातील ट्रेंड अहवाल—

(१) राज्यातील मंत्र्यांनी, १२ महिन्यांच्या कालावधीत सार्वत्रिक निवडणुकीच्या अगोदर, एक अहवाल प्रकाशित करणे (“भविष्यातील ट्रेंड रिपोर्ट”) ज्यामध्ये खालील बाबी समाविष्ट असतील-

(अ) आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि भविष्यातील संभाव्य ट्रेंडचे अंदाज, राज्याचे सांस्कृतिक कल्याण, आणि

(ब) राज्यातील मंत्री विचारात घेतलेला कोणताही संबंधित विश्लेषणात्मक डेटा आणि माहिती योग्य.

(२) भविष्यातील ट्रेंड रिपोर्ट तयार करताना राज्यातील मंत्र्यांनी आवश्यक आहे-

(अ) शाश्वत विकास उद्दिष्टे आणि त्या कृतीच्या संभाव्य प्रभावाचे मूल्यांकन करणे, राज्याचे आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याण, आणि

(ब) युनायटेडच्या जोखमींचे मूल्यांकन असलेल्या अहवालाचा विचार करणे, सर्वात अलीकडे पाठवलेले हवामान बदलाच्या वर्तमान आणि अंदाजित प्रभावाचे साम्राज्य

(३) उपखंड (१) मध्ये, सार्वत्रिक निवडणुकीच्या तारखेचा संदर्भ आहे ज्या तारखेला साधारण सार्वत्रिक निवडणूक अंतर्गत घेतली जाते.

वार्षिक अहवाल
प्रकाशित व
पुनरावलोकन
करणे

१३. राज्यातील मंत्र्यांचे वार्षिक अहवाल—

(१) राज्यातील मंत्र्यांनी आवश्यक आहे

(अ) प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात, त्यांनी केलेल्या प्रगतीचा अहवाल प्रकाशित करणे. त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्याच्या दिशेने, आणि

(ब) अहवालाची प्रत विधानमंडळासमोर ठेवणे.

(२) या कलमांतर्गत अहवाल तयार करताना, राज्यातील मंत्र्यांनी त्यांच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन करणे आवश्यक आहे.

(३) जर, उपखंड (२) अंतर्गत पुनरावलोकनावर, राज्यातील मंत्री ठरवतात की एक किंवा अधिक त्यांची कल्याणाची उद्दिष्टे यापुढे योग्य नाहीत, त्यांनी उद्दिष्टात सुधारणा करणे आवश्यक आहे किंवा संबंधित उद्दिष्टे आणि सुधारित उद्दिष्टे किंवा उद्दिष्टे लवकरात लवकर प्रकाशित करणे व्यवहार्य आहे.

(४) जेथे राज्यातील मंत्री उपखंड (३) अंतर्गत त्यांच्या एक किंवा अधिक उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा करतात, अहवालात पुनरावृत्तीचे स्पष्टीकरण आणि ते बनवण्याची कारणे समाविष्ट करणे आवश्यक आहे.

(५) या कलमांतर्गत अहवाल प्रकाशित केला जाणे आवश्यक आहे आणि विधान विधानमंडळा समोर मांडणे आवश्यक आहे. ज्या आर्थिक वर्षाच्या समाप्तीनंतर हा अहवाल दिला जातो त्याच आर्थिक वर्षात हा स्वीकारणे गरजेचे आहे.

१४. इतर सार्वजनिक संस्थांचे वार्षिक अहवाल—

(१) अनुसूची १ मध्ये राज्यातील मंत्र्यांव्यतिरिक्त प्रत्येक सार्वजनिक संस्था आवश्यक असलेली तरतूद तिच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी केलेल्या प्रगतीचा वार्षिक अहवाल प्रकाशित करावा.

(२) अनुसूची १ अंतर्गत अहवाल तयार करताना, किंवा त्या अनुसूचीद्वारे सुधारित तरतुदी अंतर्गत, सार्वजनिक संस्थेने त्याच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन केले पाहिजे.

(३) जर, उपखंड (२) अंतर्गत पुनरावलोकनावर, सार्वजनिक संस्था निर्धारित करते की त्याचे एक किंवा अधिक कल्याण उद्दिष्टे यापुढे योग्य नाहीत, त्यासाठी उद्दिष्टे किंवा उद्दिष्टे सुधारली पाहिजेत संबंधित आणि सुधारित उद्दिष्टे किंवा उद्दिष्टे शक्य तितक्या लवकर प्रकाशित करावा.

(४) जेथे सार्वजनिक संस्था उपखंड (३) अंतर्गत त्याच्या एक किंवा अधिक उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा करते, अहवाल पुनरावृत्तीचे स्पष्टीकरण आणि ते बनवण्याची कारणे समाविष्ट करणे आवश्यक आहे.

१५. मार्गदर्शन—

(१) राज्यातील मंत्र्यांनी इतर सार्वजनिक संस्थांना त्याच्या या भागांतर्गत कार्ये नियमाबद्ध मार्गदर्शन जारी केले पाहिजे.

(२) त्या भागांतर्गत कार्य करताना, सार्वजनिक संस्थेचे कार्य असे मार्गदर्शन घेतले पाहिजे.

१६. शाश्वत विकास तत्त्व: महालेखापरीक्षकांच्या परीक्षा—

(१) राज्यासाठी महालेखा परीक्षक सार्वजनिक संस्थांच्या परीक्षा घेऊ शकतात त्या नुसार संस्थेने किती प्रमाणात कृती केली आहे याचे मूल्यांकन करण्याच्या उद्देशाने शाश्वत विकासाचे तत्त्व जेव्हा-

(अ) कल्याण उद्दिष्टे निश्चित करणे, आणि

(ब) ती उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलणे.

(२) महालेखा परीक्षकाने किमान प्रत्येक सार्वजनिक संस्थेची खंड (६) मध्ये नमूद केलेल्या कालावधीत एकदा अशी तपासणी केली पाहिजे.

(३) उपखंड (६) मध्ये नमूद केलेला कालावधी संपण्यापूर्वी, महालेखा परीक्षकांनी करणे आवश्यक आहे. त्या दरम्यान उपखंड (१) अंतर्गत घेण्यात आलेल्या परीक्षांच्या निकालांचा अहवाल विधानमंडळाचा कालावधी.

(४) महालेखा परीक्षकांनी उपखंड (३) अंतर्गत तयार केलेला कोणताही अहवाल विधानमंडळापुढे ठेवला पाहिजे.

(५) उपखंड (१) अंतर्गत परीक्षा पार पाडताना, महालेखा परीक्षकांनी हे करणे आवश्यक आहे.

(अ) सार्वजनिक संस्थेला दिलेला कोणताही सल्ला किंवा सहाय्य किंवा कोणतेही पुनरावलोकन विचारात घेवून आणि भविष्यातील पिढ्यांकडून संस्थेला केलेल्या शिफारसी राज्यासाठी आयुक्त (भाग ३ पहा), आणि

(ब) आयुक्तांचा सल्ला घेणे.

(६) खंड (२) आणि (३) मध्ये संदर्भित कालावधी-

(अ) सामान्य तारखेच्या एक वर्ष आधीच्या तारखेपासून सुरू होते.

(ब) पुढील तारखेच्या एक दिवस आणि एक वर्ष आधी संपलेल्या तारखेला संपेल अशी निवडणूक होणार आहे.

१७. शाश्वत विकासाला प्रोत्साहन—

(शाश्वत विकास) पर्याय-

(१) राज्यातील मंत्र्यांनी, त्यांच्या कार्याचा अभ्यास करताना, करणे आवश्यक असून शाश्वत विकासाला चालना देण्यासाठी योग्य व्यवस्था.

(२) प्रत्येक आर्थिक वर्षानंतर राज्यातील मंत्र्यांनी एक अहवाल प्रकाशित करणे आवश्यक आहे. त्या अनुषंगाने केलेल्या व्यवस्थेचे विधान असलेले उपखंड (१) ज्याचा त्या आर्थिक वर्षात परिणाम झाला आणि विधानमंडळासमोर अहवालाची प्रत ठेवणे गरजेचे आहे.

(३) उपखंड (१) मध्ये नमूद केलेली व्यवस्था द्वारे केली जाऊ शकते खंड ३(२) अंतर्गत राज्यातील मंत्री त्यांचे कार्य करत आहेत. शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार महाराष्ट्र भविष्य कल्याण विधेयक २०२४, सदर विधेयक हे महाराष्ट्राच्या भविष्याकरता व उद्याच्या पिढ्यांच्या कल्याणाकरिता विधेयकाबाबत सर्व सार्वजनिक संस्थांनी उद्दिष्टे निश्चित करणे आणि ती पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलणे गरजेचे आहे.

भाग-३**१८. राज्यातील भविष्यातील पिढ्यांचे आयुक्त—**

(१) राज्यासाठी भविष्यातील पिढ्यांचे आयुक्त असावेत (या कायद्यात याचा उल्लेख “आयुक्त” असा आहे.)

(२) आयुक्त ही राज्यातील मंत्र्यांनी नियुक्त केलेली व्यक्ती असावी.

(३) उपखंड (२) अंतर्गत नियुक्ती करण्यापूर्वी, राज्यातील मंत्र्यांनी विधानमंडळासह तिच्या जबाबदार समितीद्वारे सल्ला घेणे आवश्यक आहे.

(४) अनुसूची २ मध्ये आयुक्तांबद्दल आणखी तरतूद केली आहे.

१९. आयुक्तांचे सामान्य कर्तव्य—

आयुक्तांचे सामान्य कर्तव्य आहे-

(अ) शाश्वत विकास तत्वाला चालना देण्यासाठी, विशेषत:-

(i) भावी पिढ्यांच्या त्यांच्या गरजा पूर्ण करण्याच्या क्षमतेचे पालक म्हणून काम करणे, आणि

(ii) सार्वजनिक संस्थांना दीर्घकालीन प्रभावाचा अधिक विचार करण्यासाठी प्रोत्साहित करणे.

(ब) त्या उद्देशासाठी किती प्रमाणात सार्वजनिक संस्थांद्वारे निर्धारित केलेले कल्याण उद्दिष्टे आहेत याचे निरीक्षण आणि मूल्यांकन करणे.

२०. आयुक्तांची कार्ये—

(१) आयुक्त, आयुक्तांचे सामान्य कर्तव्य पार पाडताना-

(अ) सार्वजनिक संस्थेला सल्ला किंवा सहाय्य प्रदान करणे (ज्यामध्ये हवामान बदलावर सल्ला देणे समाविष्ट आहे)

(ब) शाश्वत विकासासाठी राज्याच्या महालेखा परीक्षकांना सल्ला देणे.

(क) सार्वजनिक सेवा मंडळाला सल्ला किंवा सहाय्य प्रदान करणे. त्याची स्थानिक कल्याण योजना तयार करणे (खंड ४२ पहा)

महाराष्ट्रासाठी
भविष्यातील
पिढ्यांचे आयुक्त

आयुक्तांची कार्ये

(ड) आयुक्त मानत असलेल्या इतर कोणत्याही व्यक्तीस सल्ला किंवा सहाय्य प्रदान करून त्याच्या यशात योगदान देणारी पावले उचलत आहे (किंवा घेण्याची इच्छा आहे).

(ई) शाश्वत विकास तत्त्वानुसार त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलण्यासाठी सार्वजनिक संस्थांमध्ये सर्वोत्तम सराव करण्यास प्रोत्साहित करणे.

(फ) सार्वजनिक संस्थांमध्ये त्यांची पूर्तता करण्यासाठी शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार कल्याण उद्दिष्टे, पावले उचलण्याच्या गरजेबद्दल जागरूकता वाढवणे.

(ग) सार्वजनिक संस्थांना एकमेकांसोबत आणि इतर संस्थांसोबत काम करण्यास प्रोत्साहित करून त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी त्यांना मदत करणे.

(ह) आयुक्तांचे कोणतेही कार्य संदर्भात सल्लागार समितीचा सल्ला घेणे. (खंड २७ पहा).

(२) आयुक्त यामध्ये संशोधन किंवा इतर अभ्यास करू शकतात-

(अ) कल्याण उद्दिष्टे आणि राष्ट्रीय निर्देशक किती प्रमाणात शाश्वत विकासाच्या तत्त्वासह सुसंगत आहेत.

(ब) शाश्वत विकासाचे तत्त्व किती प्रमाणात विचारात घेतले जाते

(क) शाश्वत विकासाचे तत्त्व स्वतः (सेटिंगवर कसे लागू केले जाते यासह आणि उद्दिष्टे पूर्ण करणे), आणि

(ड) आर्थिक, सामाजिक यावर परिणाम करणा-या कोणत्याही गोष्टींशी संबंधित काहीही राज्याचे पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याण (किंवा राज्याचा कोणताही भाग).

(३) सार्वजनिक संस्थेला सहाय्य प्रदान करण्यासाठी या विभागातील आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे याबाबत संदर्भ समाविष्ट नाहीत.

२१. आयुक्तांनी आढावा—

(१) आयुक्त सार्वजनिक संस्था किती प्रमाणात आहे याचा आढावा घेऊ शकतात भविष्यातील पिढ्यांच्या गरजा पूर्ण करण्याच्या क्षमतेचे रक्षण करणे खंड ३ अंतर्गत संस्थेने केलेल्या गोष्टींचा दीर्घकालीन प्रभाव.

(२) पुनरावलोकन करताना, आयुक्त पुनरावलोकन करू शकतात-

(अ) संस्थेने तिच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी उचललेली पावले किंवा उचलण्याचा प्रस्ताव आहे

(ब) संस्थेने त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे किती प्रमाणात पूर्ण करत आहे

(क) एखाद्या संस्थेने कल्याणाची उद्दिष्टे निश्चित केली आहेत आणि ती पूर्ण करण्यासाठी शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार पावले उचलली आहेत का.

(३) आढावा घेताना, आयुक्तांनी कोणत्याही परीक्षेचा विचार केला पाहिजे खंड १५ अंतर्गत राज्यासाठी महालेखा परीक्षक द्वारे चालविले जाते.

(४) संस्थेबद्दल आढावा घेताना, आयुक्त लोकांसाठी शिफारसी करू शकतात

(अ) संस्थेने तिच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी उचललेली पावले किंवा उचलण्याचा प्रस्ताव आहे;

(ब) शाश्वत विकास तत्त्व कल्याणाची उद्दिष्टे कशी ठरवायची आणि त्यानुसार ती पूर्ण करण्यासाठी पावले कशी उचलायची.

(५) आयुक्त दोन किंवा अधिक सार्वजनिक संस्थांचे एकच पुनरावलोकन करू शकतात.

(६) आयुक्तांनी पुनरावलोकनाचा अहवाल प्रकाशित करणे आवश्यक आहे (कोणत्याही शिफारशीसह केले) आणि त्याची एक प्रत राज्यातील मंत्र्यांना पाठवणे.

(७) आयुक्त पुनरावलोकनाशी संबंधित मानतात तशी माहिती पुनरावलोकन आयोजित करताना, आयुक्तांना सार्वजनिक संस्थेची आवश्यकता असू शकते.

(८) कायद्याच्या किंवा इतर कोणत्याही नियमानुसार ते प्रदान करण्यास मनाई आहे परंतु सार्वजनिक मंडळाने आयुक्तांना माहिती देणे आवश्यक नाही.

२२. आयुक्तांनी केलेल्या शिफारशी—

(१) राज्यातील मंत्र्यांना सल्ला किंवा सहाय्य प्रदान करताना कल्याण उद्दिष्टे किंवा राष्ट्रीय निर्देशक बद्दल मंत्र्यांना शिफारसी आयुक्त देखील करू शकतात.

(२) या कलमाखाली आयुक्तांनी शिफारसी केल्यास त्या शिफारसी प्रकाशित आयुक्तांनी करणे आवश्यक आहे

२३. शिफारशींचे पालन करणे कर्तव्य—

(१) सार्वजनिक संस्थेने खंड २१(४) अन्वये आयुक्तांनी केलेल्या शिफारसी मध्ये नमूद केलेल्या कृतीचा मार्ग अनुसरण करण्यासाठी सर्व वाजवी पावले उचलली पाहिजेत —

(अ) सार्वजनिक संस्था समाधानी असल्यास किंवा त्यांच्याकडे चांगले कारण असल्यास ते विशिष्ट श्रेणींमध्ये शिफारस किंवा सर्व प्रकारात तिचे पालन करू शकत नाही.

(ब) शिफारसीबाबत संस्था विषयाच्या संदर्भात पर्यायी कृतीचा निर्णय घेऊ शकते.

(२) राज्यातील मंत्री इतर सार्वजनिक संस्थांना आयुक्तांनी केलेल्या शिफारसीवर कसा प्रतिसाद द्यावा याबद्दल मार्गदर्शक तत्वे जारी करू शकतात.

(३) अशा शिफारशीला प्रतिसाद कसा द्यायचा हे ठरवताना सार्वजनिक संस्थेने सदर मार्गदर्शक तत्वांचे मार्गदर्शन घेणे आवश्यक आहे.

(४) सार्वजनिक संस्थेने आयुक्तांनी केलेल्या शिफारशींना प्रकाशित करणे आवश्यक आहे. जर संस्थेने शिफारशींचे पालन न केल्यास प्रतिसाद देणे आवश्यक आहे त्यासाठी संस्थेने कारणे समाविष्ट करणे आणि कृतीचा कोणता पर्यायी मार्ग असेल तर ते स्पष्ट करण्याचा घेण्याचा प्रस्ताव आहे.

२४. भविष्यातील पिढ्यांचा अहवाल—

(१) प्रत्येक अहवाल कालावधी संपण्यापूर्वी आयुक्तांनी सार्वजनिक संस्थांच्या सुधारणांचे आयुक्तांचे मूल्यांकन असलेला अहवाल शाश्वत विकास तत्वांच्या अनुषंगाने कल्याण तयार करणे आणि उद्दिष्टे ठरविण्यासाठी आणि पूर्ण करण्यासाठी प्रकाशित करणे आवश्यक आहे.

(२) आयुक्तांच्या अहवालात विशेषतः सार्वजनिक संस्थांचे कार्य कसे आहे याचे मूल्यांकन समाविष्ट करणे आवश्यक आहे.

(अ) भावी पिढ्यांच्या त्यांच्या गरजा पूर्ण करण्याच्या क्षमतेचे अधिक चांगले संरक्षण करणे, आणि

(ब) ते करत असतांना असलेल्या गोष्टींचा दीर्घकालीन परिणाम लक्षात घेणे आवश्यक आहे.

(३) या विभागात आणि खंड २५ मध्ये, “अहवाल सादर करण्याचा कालावधी” हा कालावधी आहे

(अ) ज्या दिवसापासून भविष्यातील ट्रेंड खंड १२ अंतर्गत अहवाल देतात त्या दिवसापासून

“अहवाल सादर करण्याचा कालावधी” सुरुवात होते असे प्रकाशित आहे, आणि

(ब) नवीन सार्वत्रिक निवडणूकांच्या तारखेच्या आदल्या दिवशी संपेल त्या तारखेला एक वर्ष आधी “अहवाल सादर करण्याचा कालावधी” असेल.

(४) उपखंड (१) मध्ये नमूद केलेल्या मूल्यांकनाव्यतिरिक्त, या कलमाखालील अहवाल देखील समाविष्ट करणे आवश्यक आहे —

(अ) “अहवाल सादर करण्याचा कालावधी” दरम्यान आयुक्त (खंड २५ पहा) पुरावे गोळा करू शकतात तसेच त्याच्यावर कार्यवाही करू शकतात.

(ब) “अहवाल सादर करण्याचा कालावधी” दरम्यान आयुक्तांनी केलेल्या पुनरावलोकनांचा सारांश गोळा करणे. (खंड २५ पहा)

(क) “अहवाल सादर करण्याचा कालावधी” दरम्यान आयुक्तांनी केलेल्या इतर कोणत्याही कारवाईचा सारांश तसेच आयुक्तांच्या कामकाजाचा आढावा गोळा करणे.

(५) या कलमाखालील अहवालात हे समाविष्ट असू शकते-

(अ) खंड २० (२) अंतर्गत केलेल्या कोणत्याही संशोधन किंवा इतर अभ्यासाचा लेखाजोखा.

(ब) आयुक्तांना योग्य वाटेल अशी कोणतीही इतर माहिती.

(६) आयुक्तांनी राज्यातील मंत्र्यांना खाली प्रकाशित केलेल्या अहवालाची प्रत पाठवणे आवश्यक आहे हा खंड.

(७) राज्यातील मंत्र्यांनी उपखंड (६) अंतर्गत त्यांना पाठवलेल्या अहवालाची प्रत आधी विधानमंडळामध्ये ठेवली पाहिजे.

(८) राज्यातील मंत्री नियमांद्वारे अहवाल कालावधीत सुधारणा करू शकतात.

२५. भविष्यातील पिढ्यांचा अहवाल: अहवाल कालावधी दरम्यान क्रियाकलाप—

(१) अहवाल सादर करण्याच्या कालावधी दरम्यान (परंतु खंड २४ अंतर्गत अहवाल प्रकाशित होण्यापूर्वी) आयुक्तांचा सल्ला घ्यावा-

(अ) सल्लागार समिती (खंड २७ पहा)

(ब) प्रत्येक सार्वजनिक संस्था.

(क) राज्यामधील स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी.

(ड) आयुक्तांच्या विचारात असलेली कोणतीही व्यक्ती जो सार्वजनिक संस्थेबाबत (चांगले काम करीत असेल किंवा ज्यांची इच्छा आहे) कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी योगदान देऊ शकतात अशी व्यक्ती.

(ई) राज्यामधील प्रत्येक स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रात राहणा-या व्यक्तींचे प्रतिनिधी.

(फ) राज्यामध्ये व्यवसाय करणा-या व्यक्तींचे प्रतिनिधी.

(ग) राज्यामधील कामगारांचे प्रतिनिधित्व करणा-या कामगार संघटना.

(घ) आयुक्तांना योग्य वाटतील अशी कोणतीही अन्य व्यक्ती जी आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक हितसंबंध पूर्णपणे प्रस्तुत केले जातात.

(२) खंड २४ अन्वये अहवाल तयार करताना आयुक्तांनी (त्याच्या व्यतिरिक्त उपखंड (१) अंतर्गत सल्लामसलत केलेल्या व्यक्तींनी केलेले प्रतिनिधित्व विचारात घेतले जाते

(अ) प्रत्येक वार्षिक कल्याण अहवाल खंड ११ (१०) अंतर्गत अहवाल सादर करण्याच्या कालावधी दरम्यान प्रकाशित करणे.

(ब) भविष्यातील योजनांचा अहवाल खंड १२ अंतर्गत अहवाल सादर करण्याच्या कालावधीची सुरुवात होण्याच्या आधी एक दिवशी प्रकाशित करणे.

(क) राज्यासाठी महालेखापरीक्षकांचे संबंधित अहवाल.

२६. संयुक्त कार्य—

(१) आयुक्त त्याच्या अधिकाराखाली अंतर्गत एखाद्या संस्थेचे पुनरावलोकन करू इच्छित असल्यास हे खंड लागू होते खंड २१ आणि आयुक्तांना असे दिसते की असा आढावा एखाद्या प्रकरणाशी संबंधित आहे विषयवस्तू सारखेच आहे -

(अ) महिला व बालविकास मानक कायदा

(ब) जेष्ठ नागरीक सुरक्षा कायदा

(क) मराठी भाषा खंड

(२) आयुक्त करू शकतात-

(अ) पुनरावलोकन आयोजित करण्याच्या हेतूबद्दल इतर आयुक्तांना "कळवू शकतात. आणि

(ब) पुनरावलोकनाबद्दल इतर आयुक्तांचा सल्ला घेऊ शकतात.

(३) आयुक्त हे करू शकतात-

(अ) एकमेकांना सहकार्य करणे.

(ब) संयुक्तपणे एक दस्तऐवज तयार करणे आणि प्रकाशित करणे,

(i) खंड २१ (६) द्वारे आवश्यक पुनरावलोकनाचा अहवाल," आणि

(ii) या विभागाच्या खंड (१) मध्ये संदर्भित पुनरावलोकन किंवा चौकशीचा अहवाल.

२७. सल्लागार समिती—

(१) आयुक्तांच्या कामकाजाबाबत आयुक्तांना सल्ला प्रदान करण्याच्या उद्देशाने सल्लागारांचे एक समिती ("सल्लागार समिती") असणे आवश्यक आहे.

(२) सल्लागार समितीचे सदस्य-

(अ) राज्यातील मुलांचे आयुक्त

(ब) राज्य भाषा आयुक्त

(क) राज्यामधील वृद्ध लोकांसाठी आयुक्त;

(ड) राज्यातील मंत्र्यांनी नियुक्त केलेले राज्य सरकारचे कर्मचारी सदस्य. राज्याचे मुख्य वैद्यकीय अधिकारी.

(ई) राज्यासाठी नैसर्गिक संसाधन मंडळाचे अध्यक्ष किंवा अन्य गैर-कार्यकारी अध्यक्षांनी निवडलेला त्या संस्थेचा सदस्य.

(फ) राज्यामधील कामगार संघटनांचे प्रतिनिधित्व करणा-या संस्थेचा अधिकारी.

(ग) राज्यातील मंत्री राज्यामध्ये व्यवसाय करत असलेल्या व्यक्तींचे प्रतिनिधित्व करणारी संस्थेमधून अध्यक्ष, संचालक किंवा तत्सम अधिकारी यांची नियुक्त करू शकतात.

(घ) राज्यातील मंत्री नियुक्त करू शकतील अशा इतर व्यक्ती.

२८. नियुक्त सदस्य—

(१) खंड २७ (२) अंतर्गत सदस्याची नियुक्ती करण्यापूर्वी, राज्यातील मंत्र्यांनी आयुक्तांशी सल्लामसलत करणे आवश्यक आहे.

(२) नियुक्त सदस्य ३ वर्षांपेक्षा कमी आणि जास्त ५ वर्ष कालावधीसाठी पद धारण करतो हे राज्यातील मंत्री ठरवू शकतात.

(३) नियुक्त सदस्याची पुन्हा एकदा ३ पेक्षा कमी किंवा ५ वर्षांपेक्षा जास्त कालावधीसाठी पुनर्नियुक्ती केली जाऊ शकते. ३ वर्षे आणि ५ वर्षांहून अधिक नाही. (हा कालावधी सदस्याची पहिली नियुक्ती पासून सलग चालतो.)

(४) राज्यातील मंत्री नियुक्त सदस्यांना मोबदला देऊ शकतात.

(५) नियुक्त केलेला सदस्य राज्यातील मंत्र्यांना कमीत कमी ३ महिन्यांची नोटीस न देता समितीमधून राजीनामा देऊ शकतो.

(६) राज्यातील मंत्री आयुक्तांशी सल्लामसलत करून नियुक्त सदस्यांना निष्कासित करू शकतात सदस्याचे समाधान झाल्यास —

(अ) समिती सदस्य म्हणून सुरू ठेवण्यासाठी अयोग्य आहे, किंवा

(ब) सदस्य म्हणून काम करण्यास असमर्थ किंवा इच्छुक नाही.

२९. समिती सदस्यांचे भत्ते—

राज्यातील मंत्री सल्लागार समितीच्या सदस्यांना भत्ते देऊ शकतात (प्रवास आणि निर्वाहासह भत्ते) आणि उपदान.

भाग-४

३०. सार्वजनिक सेवा मंडळे—

(१) राज्यामधील प्रत्येक स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रासाठी सार्वजनिक सेवा मंडळ असणे आवश्यक आहे.

(२) प्रत्येक मंडळाचे सदस्य आहेत-

(अ) स्थानिक प्राधिकरण.

(ब) स्थानिक आरोग्य मंडळ ज्या क्षेत्राचा कोणताही भाग स्थानिक अंतर्गत येतो प्राधिकरण क्षेत्र.

(क) राज्यातील फायर अँड रेस्क्यू ऑथॉरिटी ज्या क्षेत्रामध्ये येते त्या भागासाठी स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्र.

(ड) राज्यातील नैसर्गिक संसाधन संस्था.

(३) या भागात, द्विसार्वजनिक सेवा मंडळ (किंवा द्विमंडळ) चा संदर्भ आहे त्या मंडळाचे सदस्य संयुक्तपणे कार्य करतात, सार्वजनिक सेवा मंडळ हे मंडळाच्या प्रत्येक सदस्याचे कार्य आहे जे केवळ असू शकते त्या संस्थेच्या सभासदाचे इतर सदस्यांसह संयुक्तपणे वापरला. त्यानुसार कार्य हे कार्य म्हणून व्यक्त केले जाते

३१. सहभागी होण्यासाठी आमंत्रणे—

(१) स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रासाठी सार्वजनिक सेवा मंडळाने खालील व्यक्तींना मंडळाच्या कार्यात सहभागी होण्यासाठी आमंत्रित केले पाहिजे —

(अ) राज्यातील मंत्री.

(ब) स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रात येणा-या पोलीस क्षेत्राचा कोणत्याही भागाचा पोलीस दलाचा मुख्य.

(क) पोलीस क्षेत्रासाठी पोलीस आणि गुन्हे आयुक्त ज्याच्या अंतर्गत येतात ते स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्र.

(ड) संबंधित स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधीत्व करणारी किमान एक संस्था (मग संस्थेला ग्रामीण स्वयंसेवी परिषद म्हणून ओळखले जाते).

(२) प्रत्येक मंडळ सार्वजनिक स्वरूपाचे कार्य करणा-या इतर कोणत्याही व्यक्तीस आमंत्रित करू शकते मंडळाच्या क्रियाकलापांमध्ये सहभागी व्हा, जरी ती व्यक्ती इतर कार्ये करत असली तरीही.

(३) या कलमात आणि खंड ३२ मध्ये, सार्वजनिक क्रियाकलापांमध्ये सहभागी होण्याचा संदर्भ स्थानिक संस्था त्याच्या कोणत्याही सदस्यासोबत किंवा कोणत्याही सदस्यांसह संयुक्तपणे काम करण्याचा संदर्भ आहे. इतर व्यक्ती जी या कलमांतर्गत सहभागी होण्याचे आमंत्रण स्वीकारते, कोणत्याही गोष्टीवर मंडळ खंड ३६ (सार्वजनिक सेवा मंडळांवरील कल्याण कर्तव्य) अंतर्गत करते.

(४) उपखंड (३) मध्ये, “संयुक्तपणे काम करणे” मध्ये समाविष्ट आहे—

(अ) च्या सामग्रीबद्दल बोर्डाकडे निवेदन करणे-

(i) खंड ३७ अंतर्गत मूल्यांकन, किंवा

(ii) स्थानिक कल्याण योजना, मसुदा योजना किंवा योजनेत प्रस्तावित सुधारणा (पहा खंड ४३(१) आणि ४४(४)),

(ब) मंडळाच्या बैठकीमध्ये भाग घेणे (ज्यामध्ये, च्या आमंत्रणानुसार मंडळाचे सदस्य आणि अनुसूची ३ च्या परिच्छेद २(१) आणि ३(१) च्या अधीन, सभांचे अध्यक्षस्थान), आणि

(क) मंडळाला इतर सल्ला आणि सहाय्य प्रदान करणे.

(५) सार्वजनिक सेवांच्या क्रियाकलापांमध्ये सहभागी होण्याचे आमंत्रण स्वीकारणारी व्यक्ती.

(अ) या भागात “आमंत्रित सहभागी” म्हणून संबोधले आहे परंतु

(ब) निमंत्रण स्वीकारून मंडळाचा सदस्य होत नाही.

(६) उपखंड (४) (क) मधील सहाय्य प्रदान करण्याच्या संदर्भांमध्ये आर्थिक मदत प्रदान करणे समाविष्ट नाही.

३२. सहभागी होण्यासाठी आमंत्रणे: अंक, प्रतिसाद आणि सहभागाचा कालावधी—

(१) खंड ३०(१) अंतर्गत खालील आमंत्रण वाजवी व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर जारी करणे आवश्यक आहे.

(अ) सार्वजनिक सेवा मंडळाची पहिली बैठक (अनुसूची ३ चा परिच्छेद २(१) पहा), आणि

(ब) त्या अनुसूचीच्या परिच्छेद ३(१) अंतर्गत आयोजित प्रत्येक बैठक.

(२) खंड ३०(१) किंवा (२) अंतर्गत आमंत्रण-

(अ) मंडळ ठरवेल त्या स्वरूपात असू शकते; परंतु

(ब) ज्याला प्रतिसाद पाठवायचा आहे ती व्यक्ती निर्दिष्ट करणे आवश्यक आहे.

(३) निमंत्रित सहभागी या कालावधीत मंडळाच्या क्रियाकलापात सहभागी होऊ शकतो-

(अ) ज्या तारखेला आमंत्रण स्वीकारणारा प्रतिसाद प्राप्त झाला त्या तारखेपासून सुरुवात ज्या व्यक्तीकडे ते पाठवले जाणार आहे त्या व्यक्तीद्वारे आणि

(ब) खंड २६ अंतर्गत ज्या तारखेला पुढील सामान्य निवडणूक आयोजित केली जाईल त्या तारखेला समाप्त होईल. (नगरसेवकांची निवडणूक).

३३. सहभागातील बदल—

(१) राज्यातील मंत्री, नियमांद्वारे, खंड ३०(२), ३१(१) मध्ये सुधारणा करू शकतात —

- (अ) व्यक्ती जोडणे,
- (ब) एखाद्या व्यक्तीला काढून टाकणे, किंवा
- (क) एखाद्या व्यक्तीच्या वर्णनात सुधारणा करणे.

(२) परंतु राज्यातील मंत्री जर ती व्यक्ती सार्वजनिक स्वरूपाची कार्ये करत असेल तर केवळ एक व्यक्ती जोडून खंड ३० (२), ३१ (१) मध्ये सुधारणा करू शकतात.

(३) जर राज्यातील मंत्र्यांनी खंड ३० (२), ३१ (१) मध्ये सुधारणा केली तर सार्वजनिक स्वरूपाची कार्ये आणि इतर कार्ये, हा भाग फक्त त्या व्यक्तीला लागू होतो सार्वजनिक स्वरूपाच्या व्यक्तीच्या कार्याशी संबंधित.

(४) उपखंड (१) अंतर्गत नियम बनवण्यापूर्वी, राज्यातील मंत्र्यांनी सल्लामसलत करणे आवश्यक आहे-

(अ) सार्वजनिक सेवा मंडळाचे सदस्य, आमंत्रित सहभागी आणि इतर भागीदार ज्याच्याशी प्रस्तावित नियम संबंधित आहेत, आणि

(ब) जर असे नियम खंड ३० (२), ३१ (१) मध्ये सुधारणा करणार असतील तर एखाद्या व्यक्तीला जोडण्यासाठी, ती व्यक्ती.

३४. सभा आणि संदर्भ अटी—

अनुसूची ३ सार्वजनिक सेवा मंडळांबद्दल पुढील तरतूद करते (तरतुदीसह त्यांच्या सभा आणि संदर्भ अटींबद्दल).

३५. स्थानिक प्राधिकरणाचे विहंगावलोकन आणि छाननी समिती—

(१) स्थानिक सरकार कायद्याच्या भाग २ अंतर्गत स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे कार्यकारी व्यवस्था हे सुनिश्चित करणे आवश्यक आहे की त्याचे विहंगावलोकन आणि छाननी समितीला अधिकार आहेत-

(अ) घेतलेल्या निर्णयांचे पुनरावलोकन किंवा छाननी करणे, किंवा घेतलेल्या इतर कारवाई सार्वजनिक स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रासाठी सेवा मंडळ त्याच्या कार्याचा अभ्यास करते.

(ब) मंडळाच्या प्रशासन व्यवस्थेचे पुनरावलोकन किंवा छाननी करणे.

(क) मंडळाच्या संदर्भात मंडळाला अहवाल किंवा शिफारसी देणे कार्ये किंवा शासन व्यवस्था.

(ड) राज्यातील मंत्री संदर्भ देऊ शकतील अशा मंडळाशी संबंधित बाबींवर विचार करणे ते आणि त्यानुसार राज्यातील मंत्र्यांना अहवाल देणे.

(ई) बोर्डाच्या संबंधात अशी इतर कार्ये पार पाडणे, जी तिच्यावर लादली गेली आहेत हा कायदा.

(२) विहंगावलोकन आणि छाननी समितीने कोणत्याही अहवालाची किंवा शिफारसीची प्रत खालील प्रमाणे पाठवली पाहिजे उपखंड (१)(सी) ते-

(अ) राज्यातील मंत्री.

(ब) आयुक्त.

(क) राज्यासाठी महालेखापरीक्षक.

(३) अधिकाराचा वापर करण्याच्या हेतूने विहंगावलोकन आणि छाननी समिती करू शकते उपखंड (१) मध्ये नमूद केलेले, एक किंवा अधिक व्यक्तींची आवश्यकता आहे जे उपस्थित राहू शकतात. सार्वजनिक सेवा मंडळाची बैठक (अनुसूची ३ मधील परिच्छेद ७ पहा), किंवा कोणीही समितीच्या बैठकीला उपस्थित राहण्यासाठी आणि ते प्रदान करण्यासाठी अशा व्यक्तीने नियुक्त केलेले अशा बाबींचे स्पष्टीकरण जसे ते निर्दिष्ट करू शकते.

(४) जेथे स्थानिक प्राधिकरणाकडे एकापेक्षा जास्त विहंगावलोकन आणि छाननी समिती आहेत, या भागात त्याचे विहंगावलोकन आणि छाननी समितीचे संदर्भ त्या समितीकडे आहेत स्थानिक प्राधिकरण या विभागाच्या उद्देशांसाठी नियुक्त करते.

३६. सार्वजनिक सेवा मंडळांवर कल्याण कर्तव्य—

(१) प्रत्येक सार्वजनिक सेवा मंडळाने आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सुधारणे आवश्यक आहे कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी योगदान देऊन त्याच्या क्षेत्राचे सांस्कृतिक कल्याण.

(२) सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या उद्दिष्टांच्या पूर्ततेसाठी योगदानामध्ये हे समाविष्ट असणे आवश्यक आहे-

(अ) आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणाच्या स्थितीचे मूल्यांकन करणे त्याचे क्षेत्र (खंड ३७ आणि ३८ पहा),

(ब) उद्दिष्टे निश्चित करणे ("स्थानिक उद्दिष्टे") जे ते जास्तीत जास्त वाढवण्यासाठी डिझाइन केलेले आहेत ती उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी त्याच्या क्षेत्रातील योगदान आणि

(क) मंडळाच्या सदस्यांद्वारे सर्व वाजवी पावले उचलणे (त्यांचे कार्य करताना) ती उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी (परंतु खंड ३९(२)(ब) पहा).

(३) सार्वजनिक सेवा मंडळ या कलमाखाली जे काही करते ते त्यानुसार केले पाहिजे शाश्वत विकासाच्या तत्त्वासह.

(४) खंड ३९ ते ४५ मध्ये तरतूदीसह स्थानिक कल्याण योजनांची तरतूद आहे सार्वजनिक सेवा मंडळांना अशा योजनांमध्ये त्यांची स्थानिक उद्दिष्टे निश्चित करणे आवश्यक आहे आणि त्यांना भेटण्यासाठी पावले उचलण्याचा प्रस्ताव.

३७. स्थानिक कल्याणाचे मूल्यांकन—

(१) सार्वजनिक सेवा मंडळाने आर्थिक स्थितीचे मूल्यांकन तयार करणे आणि प्रकाशित करणे आवश्यक आहे, त्याच्या क्षेत्रातील सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याण.

(२) प्रत्येक मंडळाने मूल्यांकन तारखेच्या एक वर्षापूर्वी प्रकाशित करणे आवश्यक आहे खंड ३९ च्या उपखंड (६) किंवा (७) अंतर्गत स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित केली जाईल.

(३) मूल्यांकन करणे आवश्यक आहे-

(अ) मंडळाचे क्षेत्र कोणते समुदाय क्षेत्र समाविष्ट आहे ते निर्धारित करणे.

(ब) प्रत्येक समुदाय क्षेत्र आणि मध्ये कल्याण स्थितीचे विश्लेषण समाविष्ट करा संपूर्ण क्षेत्र.

(क) परिसरातील लोकांच्या कल्याणाच्या स्थितीचे विश्लेषण समाविष्ट करणे.

(ड) मंडळाने ठरवून दिलेल्या निकषांच्या संदर्भात पुढील कोणतेही विश्लेषण समाविष्ट करेल आणि त्याद्वारे आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि परिसरात किंवा परिसरात वसलेल्या कोणत्याही समुदायामध्ये सांस्कृतिक कल्याण.

(ई) आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणातील संभाव्य भविष्यातील ट्रेंडचे अंदाज समाविष्ट करणे आणि क्षेत्राचे सांस्कृतिक कल्याण.

(फ) मंडळाने विचारात घेतलेला इतर कोणताही संबंधित विश्लेषणात्मक डेटा आणि माहिती समाविष्ट करणे.

(४) खंड (३) मध्ये संदर्भित विश्लेषण-

(अ) खंड १० अंतर्गत प्रकाशित कोणत्याही राष्ट्रीय निर्देशकांचा संदर्भ घेणे आवश्यक आहे.

(ब) खंड ११ अंतर्गत भविष्यातील ट्रेंड रिपोर्ट्सचा संदर्भ आवश्यक आहे त्या प्रमाणात क्षेत्रातील कल्याणाच्या मूल्यांकनाशी संबंधित.

(५) मंडळाचे क्षेत्रफळ असलेले समुदाय क्षेत्र निश्चित केले जावेत-

(अ) राज्यातील मंत्र्यांनी केलेल्या नियमांनुसार, किंवा

(ब) बोर्डाचे असे कोणतेही नियम केले नसल्यास.

(६) खंड (३)(क) मध्ये संदर्भित केलेल्या विश्लेषणामध्ये मंडळाने ठरवलेल्या व्यक्तींची विशिष्ट श्रेणींचे विश्लेषण समाविष्ट असू शकते संदर्भात —

(अ) व्यक्ती असुरक्षित किंवा अन्यथा वंचित आहेत ही वस्तुस्थिती किंवा समान कारणे.

(ब) च्या अर्थामध्ये सामान्य संरक्षित वैशिष्ट्य असलेल्या व्यक्ती.

(क) अशा व्यक्ती जी मुले आहेत (१८ वर्षांखालील व्यक्ती).

(ड) जर तो व्यक्ती-

(i) काळजी आणि समर्थनाची आवश्यकता असू शकते किंवा

(ii) ज्यांना गरज भासेल अशा व्यक्तींसाठी काळजी आणि समर्थन प्रदान करणे किंवा प्रदान करण्याचा हेतू आहे ते;

(इ) व्यक्ती श्रेणीचे वर्णन करताना मंडळाला योग्य वाटणारे इतर कोणतेही सामान्य घटक.

(७) प्रत्येक मंडळाने आपल्या मूल्यांकनाची प्रत त्यांना पाठवली पाहिजे-

(अ) राज्यातील मंत्री.

(ब) आयुक्त.

(क) राज्यातील महालेखापरीक्षक.

(ड) स्थानिक प्राधिकरणाचे विहंगावलोकन आणि छाननी समिती.

३८. मूल्यांकनाची तयारी—

(१) खंड ३७ अंतर्गत त्याचे मूल्यांकन प्रकाशित करण्यापूर्वी, सार्वजनिक सेवा मंडळाचा सल्ला घेणे आवश्यक आहे-

(अ) आयुक्त

(ब) मंडळाचे आमंत्रित सहभागी

(क) त्याचे इतर भागीदार.

(ड) अशा व्यक्तींपैकी ज्यांना मंडळाकडून आमंत्रण मिळाले पण स्वीकारले नाही खंड ३० अंतर्गत मंडळ योग्य समजेल तर

- (ई) स्थानिक प्राधिकरणाचे विहंगावलोकन आणि छाननी समिती.
- (फ) मंडळाला योग्य वाटेल अशी कोणतीही संबंधित स्वयंसेवी संस्था.
- (घ) त्याच्या परिसरात राहणा-या व्यक्तींचे प्रतिनिधी.
- (ह) त्याच्या क्षेत्रात व्यवसाय करणा-या व्यक्तींचे प्रतिनिधी.
- (च) कामगार संघटना त्यांच्या क्षेत्रातील कामगारांचे प्रतिनिधित्व करतात.
- (ज) अशा व्यक्ती ज्यांना निसर्गाची देखभाल आणि संवर्धन करण्यात रस आहे मंडळाने ठरवलेल्या व्यक्तींची मंडळाच्या क्षेत्रातील संसाधने, जसे मंडळ योग्य समजतो.
- (छ) इतर कोणत्याही व्यक्ती ज्यांना, मंडळाच्या मते, क्षेत्राच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणात सुधारणा यामध्ये स्वारस्य आहे.
- (२) उपखंड (१) अंतर्गत सल्लामसलतचा भाग म्हणून, प्रत्येक मंडळाने प्रत्येक सल्लागाराला प्रदान करणे आवश्यक आहे. त्याच्या मूल्यांकनाच्या मसुद्यासह.
- (३) त्याचे मूल्यांकन तयार करताना, प्रत्येक मंडळाने खालीलपैकी प्रत्येक गोष्टीचा विचार केला पाहिजे-
- (अ) नर्सरी शिक्षण तरतुदीच्या पुरेशातेचा सर्वात अलीकडील आढावा
- (ब) बालसंगोपनाच्या तरतुदीच्या पर्याप्ततेचे सर्वात अलीकडील मूल्यांकन स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्र खंड अंतर्गत केलेल्या नियमानुसार चालते.
- (क) स्थानिकमध्ये खेळण्याच्या संधीच्या पर्याप्ततेचे सर्वात अलीकडील मूल्यांकन
- (ड) स्थानिक प्राधिकरणाने केलेले सर्वात अलीकडील मूल्यांकन स्थानिक आरोग्य मंडळ (काळजी आणि समर्थन, काळजी घेणा-यांसाठी समर्थन यासाठीच्या गरजांचे मूल्यांकन आणि प्रतिबंधात्मक सेवा).
- (ई) नियमानुसार तयार केलेले सर्वात अलीकडील धोरणात्मक मूल्यांकन स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रातील गुन्हेगारी आणि अव्यवस्था.
- (घ) नियमानुसार तयार केलेले सर्वात अलीकडील धोरणात्मक मूल्यांकन स्थानिक प्राधिकरणातील पदार्थांच्या गैरवापराशी लढा देण्याच्या त्या कलमाखाली क्षेत्र.
- (ह) नियमानुसार तयार केलेले सर्वात अलीकडील धोरणात्मक मूल्यांकन स्थानिक प्राधिकरणामध्ये पुन्हा गुन्हा कमी करण्याशी संबंधित त्या कलमांतर्गत क्षेत्र.
- (ज) स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्राशी संबंधित असे इतर पुनरावलोकन किंवा मूल्यांकन नियमांमध्ये राज्यातील मंत्र्यांनी विहित केलेले (किंवा असे इतर विश्लेषण या उद्देशासाठी पुनरावलोकन किंवा मूल्यांकन म्हणून अशा नियमांमध्ये नियुक्त केलेले खंड).

३९. स्थानिक कल्याण योजना—

- (१) सार्वजनिक सेवा मंडळाने योजना तयार करणे आणि प्रकाशित करणे आवश्यक आहे (“स्थानिक कल्याण योजना”) तिची स्थानिक उद्दिष्टे ठरवणे आणि ती पूर्ण करण्यासाठी ती काय पावले उचलते.
- (२) योजनेमध्ये उद्दिष्टे समाविष्ट असू शकतात-
- (अ) मंडळ जे भाग २ अंतर्गत सदस्याद्वारे प्रकाशित केलेले कल्याण उद्दिष्टे देखील आहेत.
- (ब) ज्या पावले उचलून पूर्ण केल्या जातील-
- (i) मंडळाच्या एक किंवा अधिक सदस्यांद्वारे, आमंत्रित सहभागी किंवा इतर भागीदार वैयक्तिकरित्या कार्य करतात, किंवा
- (ii) सदस्यांचे कोणतेही संयोजन, आमंत्रित सहभागी किंवा अभिनय करणारे इतर भागीदार संयुक्तपणे.

(३) परंतु योजनेमध्ये एक उद्दिष्ट समाविष्ट असू शकते ज्याची पूर्तता पावले उचलली जाणार आहे. आमंत्रित सहभागी किंवा इतर भागीदार (मग वैयक्तिकरीत्या किंवा संयुक्तपणे कोणत्याहीमध्ये सदस्यांचे संयोजन, आमंत्रित सहभागी किंवा इतर भागीदार) केवळ बोर्डाकडे असल्यास त्या आमंत्रित सहभागीचा किंवा इतर भागीदाराचा करार प्राप्त केला, जसे की परिस्थिती असेल.

(४) त्याची कल्याणाची उद्दिष्टे ठरवताना मंडळाने आयुक्तांचा विचार केला पाहिजे खंड २४ अंतर्गत अहवाल.

(५) स्थानिक कल्याण योजनेत विधान समाविष्ट करणे आवश्यक आहे-

(अ) बोर्ड स्थानिक उद्दिष्टे पूर्ण करेल असे का मानते हे स्पष्ट करणे कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी क्षेत्रामध्ये योगदान देणे.

(ब) उद्दिष्टे आणि कोणतीही प्रस्तावित पावले कशी ठरवली गेली आहेत हे स्पष्ट करणे प्रकाशित कल्याणच्या सर्वात अलीकडील मूल्यांकनामध्ये नमूद केलेल्या कोणत्याही बाबींसाठी खंड ३७ अंतर्गत.

(क) ज्या कालावधीत बोर्ड उद्दिष्टे पूर्ण करणे अपेक्षित आहे ते निर्दिष्ट करणे.

(ड) शाश्वत विकास तत्त्व नुसार कोणतीही प्रस्तावित पावले कशी उचलली जावी हे स्पष्ट करणे.

(ई) जर योजनेमध्ये खंड (२)(ब) मध्ये संदर्भित उद्दिष्टे समाविष्ट असतील तर त्या उद्दिष्टांच्या पूर्ततेसाठी उचलली जाणारी प्रस्तावित पावले आणि, पावले उचलण्याच्या बाबतीत मंडळाचे सदस्य, आमंत्रित सहभागी किंवा इतर यांच्या संयोजनाने घेतलेले भागीदार, संयोजन तयार करणार्या व्यक्ती.

(फ) जर योजना बोर्डाचे प्रकाशित केलेली पहिली योजना नसेल तर, त्यासाठी कोणती पावले उचलली आहेत हे नमूद करणे बोर्डाच्या मागील योजनेत निर्धारित केलेली उद्दिष्टे पूर्ण करणे आणि त्याची व्याप्ती निर्दिष्ट करणे ज्यासाठी ती उद्दिष्टे पूर्ण झाली आहेत.

(ग) मंडळाला योग्य वाटेल अशी इतर माहिती प्रदान करणे.

(६) प्रत्येक मंडळाने आपली पहिली स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करणे आवश्यक आहे, त्यानंतर एक वर्षापूर्वी स्थानिक सरकार कायद्याच्या खंड २७ अन्वये पुढील सामान्य निवडणूक ज्या दिवशी होईल हा खंड सुरू झाल्यानंतर आयोजित केला जातो.

(७) त्यानंतर, प्रत्येक मंडळाने एक वर्षापूर्वी स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करणे आवश्यक आहे त्या कलमाखालील त्यानंतरची प्रत्येक साधारण निवडणूक ज्या तारखेला आयोजित केली जाते त्या तारखेनंतर.

(८) प्रत्येक मंडळाने आपल्या योजनेची एक प्रत पाठवली पाहिजे-

(अ) राज्यातील मंत्री.

(ब) आयुक्त.

(क) महालेखापरीक्षक

(ड) स्थानिक प्राधिकरणाचे विहंगावलोकन आणि छाननी समिती.

४०. स्थानिक कल्याण योजना: समुदाय परिषदांची भूमिका—

(१) सामुदायिक परिषदेने स्थानिकांना भेटण्यासाठी तिच्या क्षेत्रातील सर्व वाजवी पावले उचलली पाहिजेत स्थानिक कल्याण योजनेत समाविष्ट केलेली उद्दिष्टे ज्याचा त्याच्या क्षेत्रात परिणाम होतो.

(२) परंतु सामुदायिक परिषद उपखंड (१) अंतर्गत कर्तव्याच्या अधीन आहे, जर प्रत्येकासाठी त्याच्या क्षेत्रासाठी स्थानिक कल्याण योजनेच्या आधीच्या तीन आर्थिक वर्षांच्या आधीच्या प्रकाशित झाले,

(३) राज्यातील मंत्री, नियमांद्वारे, उपखंड (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या निकषांमध्ये सुधारणा करू शकतात. समुदाय परिषद उपखंड (१) अंतर्गत कर्तव्याच्या अधीन आहे की नाही हे निर्धारित करण्यासाठी

आणि विनियम नियमांमध्ये समुदाय परिषदांबद्दल केलेली तरतूद सार्वजनिक लेखापरीक्षण अंतर्गत प्रतिबिंबित करू शकतात.

(४) उपखंड (३) अंतर्गत नियम बनवण्यापूर्वी, राज्यातील मंत्र्यांनी सल्लामसलत करणे आवश्यक आहे-

(अ) आयुक्त

(ब) सामुदायिक परिषदा ज्या उपखंड अंतर्गत कर्तव्याच्या अधीन होतील. (१) जर नियम केले गेले असतील.

(क) राज्यातील मंत्री योग्य मानतात अशा इतर व्यक्ती.

(५) सामुदायिक परिषदेने प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात प्रकाशित करणे आवश्यक आहे उपखंड (१) अंतर्गत कर्तव्याच्या अधीन, त्याने त्याच्या क्षेत्रात केलेल्या प्रगतीचा अहवाल स्थानिक कल्याण योजनेत समाविष्ट असलेल्या स्थानिक उद्दिष्टांची पूर्तता करणे ज्याचा परिणाम होतो क्षेत्र

(६) उपखंड (५) अंतर्गत अहवाल वाजवी व्यवहार्य तितक्या लवकर प्रकाशित करणे आवश्यक आहे अहवाल संबंधित आर्थिक वर्षाच्या समाप्तीनंतर.

(७) राज्यातील मंत्र्यांनी सामुदायिक परिषदांना मार्गदर्शन जारी करणे आवश्यक आहे जे शासनाच्या अधीन आहेत उपखंड (१) अंतर्गत कर्तव्याच्या अंमलबजावणीबद्दल.

(८) उपखंड (१) अंतर्गत कर्तव्य पार पाडताना, समुदाय परिषदेने खात्यात मार्गदर्शन करणे आवश्यक आहे.

४१. स्थानिक कल्याण योजना तयार करणे: इतरांच्या क्रियाकलापांची माहिती—

(१) त्याची स्थानिक कल्याण योजना तयार करताना (आणि खंड ४३ अंतर्गत सल्लामसलत करण्यापूर्वी), एक सार्वजनिक सेवा मंडळाला खंड (२) मध्ये नमूद केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीची बोर्ड प्रदान करण्याची आवश्यकता असू शकते बोर्डाच्या क्षेत्रामध्ये योगदान देऊ शकतील अशा कोणत्याही कृतीबद्दल माहितीसह कल्याण उद्दिष्टे साध्य करणे.

(२) व्यक्ती आहेत-

"महाराष्ट्र वगळता मंडळाच्या क्रियाकलापांमध्ये सहभागी होण्यासाठी आमंत्रित केलेल्या व्यक्ती मंत्री (खंड ३१ पहा)

(३) परंतु उपखंड (२) मध्ये नमूद केलेल्या व्यक्तीने सार्वजनिक सेवा मंडळाला माहिती देणे आवश्यक नाही—

(अ) जर व्यक्तीला असे वाटते की असे केल्याने-

(i) व्यक्तीच्या कर्तव्यांशी विसंगत असणे, किंवा

(ii) अन्यथा व्यक्तीच्या कार्याच्या कार्यपद्धतीवर विपरीत परिणाम होतो, किंवा

(ब) जर एखाद्या कायद्याद्वारे किंवा कोणत्याही द्वारे व्यक्तीला ते देण्यास मनाई असेल इतर कायद्याचे नियम.

(४) जिथे उपखंड (२) मध्ये नमूद केलेली व्यक्ती उपखंड (३)(अ) वर अवलंबून राहून निर्णय घेते, की सार्वजनिक सेवा मंडळाला माहिती प्रदान करणे आवश्यक नाही, त्यांनी प्रदान करणे आवश्यक आहे निर्णयासाठी लेखी कारणांसह बोर्ड.

४२. स्थानिक कल्याण योजना तयार करणे: आयुक्तांचा सल्ला—

(१) शाश्वततेच्या अनुषंगाने योजनेत समाविष्ट करावयाची स्थानिक उद्दिष्टे विकास तत्त्व त्याची स्थानिक कल्याण योजना तयार करताना (आणि खंड ४३ अंतर्गत सल्लामसलत करण्यापूर्वी), एक सार्वजनिक सेवा मंडळाने बैठकीसाठी पावले कशी उचलावीत यासाठी आयुक्तांचा सल्ला घेणे आवश्यक आहे..

(२) आयुक्तांनी लेखी सल्ला द्यावा-

(३) स्थानिक कल्याण योजना तसेच प्रत्येक मंडळाने आयुक्तांचा सल्ला त्याच वेळी प्रकाशित केला पाहिजे.

४३. स्थानिक कल्याण योजना तयार करणे: पुढील सल्ला आणि मान्यता—

(१) स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करण्यापूर्वी, सार्वजनिक सेवा मंडळाचा सल्ला घेणे आवश्यक आहे-

(अ) आयुक्त (खंड ४२ (२) अंतर्गत आयुक्तांकडून सल्ला मिळाल्यामुळे)

(ब) त्याचे आमंत्रित सहभागी.

(क) त्याचे इतर भागीदार.

(ड) अशा व्यक्तींपैकी ज्यांना मंडळाकडून आमंत्रण मिळाले पण स्वीकारले नाही खंड ३० अंतर्गत मंडळ योग्य समजेल.

(ई) स्थानिक प्राधिकरणाचे विहंगावलोकन आणि छाननी समिती.

(फ) मंडळाला योग्य वाटेल अशी कोणतीही संबंधित स्वयंसेवी संस्था.

(ग) त्याच्या परिसरात राहणा-या व्यक्तींचे प्रतिनिधी.

(ह) त्याच्या क्षेत्रात व्यवसाय करणा-या व्यक्तींचे प्रतिनिधी.

(घ) कामगार संघटना त्यांच्या क्षेत्रातील कामगारांचे प्रतिनिधित्व करतात.

(ज) मंडळाच्या क्षेत्रातील संसाधने अशा व्यक्ती ज्यांना निसर्गाची देखभाल आणि संवर्धन करण्यात रस आहे, जसे मंडळ योग्य समजतो.

(छ) इतर कोणत्याही व्यक्ती ज्यांना, मंडळाच्या मते, क्षेत्राच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणात सुधारणा यामध्ये स्वारस्य आहे.

(२) उपखंड (१) अंतर्गत सल्लामसलतचा भाग म्हणून, प्रत्येक मंडळाने प्रत्येक सल्लागाराला प्रदान करणे आवश्यक आहे स्थानिक कल्याण योजनेच्या मसुद्यासह.

(३) उपखंड (१) अंतर्गत सल्लामसलत किमान १२ आठवडे पूर्ण होईपर्यंत संपू नये ज्या दिवसापासून ते सुरू झाले त्या दिवसापासून.

(४) स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करण्यापूर्वी, सार्वजनिक सेवा मंडळाने एक बैठक घेणे आवश्यक आहे ज्यावर प्रत्येक सदस्य त्याच्या प्रकाशनाच्या योजनेच्या मंजूरीची पुष्टी करतो.

(५) जर स्थानिक प्राधिकरण स्थानिकच्या भाग २ अंतर्गत कार्यकारी व्यवस्था चालवत असेल स्थानिक कल्याण योजना मंजूर करण्याचे कार्य प्रकाशनाचा वापर त्या अंतर्गत असलेल्या प्राधिकरणाच्या कार्यकारिणीद्वारे केला जाऊ शकत नाही व्यवस्था समित्यांची कार्ये इ. त्या कार्यास लागू होतात.

(६) प्रत्येक स्थानिक आरोग्य मंडळाच्या बाबतीत, प्रत्येक राज्यातील अग्निशमन आणि बचाव प्राधिकरण आणि राज्यासाठी नैसर्गिक संसाधन संस्था, स्थानिक कल्याण योजना मंजूर करण्याचे कार्य प्रकाशनासाठी फक्त विचाराधीन संस्थेच्या बैठकीतच वापरला जाऊ शकतो.

४४. स्थानिक कल्याण योजनांचा आढावा—

(१) सार्वजनिक सेवा मंडळ हे करू शकते—

(अ) त्याच्या स्थानिक उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन करा आणि सुधारित करा.

(ब) त्याच्या स्थानिक कल्याण योजनेचे पुनरावलोकन करा आणि त्यामध्ये सुधारणा करा (आणि त्याच्याकडे असल्यास त्याच्या योजनेत सुधारणा करणे आवश्यक आहे त्याची स्थानिक उद्दिष्टे सुधारित केली)

(२) प्रत्येक मंडळ —

(अ) राज्यातील मंत्री यांनी निर्देश दिल्यास त्याच्या स्थानिक उद्दिष्टांचे किंवा स्थानिक कल्याण योजनेचे पुनरावलोकन करणे आवश्यक आहे.

(ब) अशा पुनरावलोकनाच्या परिणामी त्याच्या उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा करू शकते किंवा त्याच्या योजनेत सुधारणा करू शकते.

(३) उपखंड (२)(अ) अंतर्गत निर्देश देताना राज्यातील मंत्र्यांनी प्रकाशित करणे आवश्यक आहे ते देण्याची कारणे असलेले विधान.

(४) त्याच्या योजनेत सुधारणा करण्यापूर्वी, प्रत्येक मंडळाने सल्ला घेणे आवश्यक आहे-

(अ) आयुक्त

(ब) खंड ४३(१) मध्ये नमूद केलेल्या व्यक्ती.

(५) एक सुधारित आराखडा वाजवी रीतीने शक्य तितक्या लवकर प्रकाशित करणे आवश्यक आहे.

(६) मंडळाने आपल्या सुधारित योजनेची प्रत पाठवणे आवश्यक आहे-

(अ) राज्यातील मंत्री

(ब) आयुक्त

(क) राज्यातील महालेखापरीक्षक.

(ड) स्थानिक प्राधिकरणाचे विहंगावलोकन आणि छाननी समिती.

४५. वार्षिक प्रगती अहवाल—

(१) सार्वजनिक सेवा मंडळाने अहवाल तयार करणे आणि प्रकाशित करणे आवश्यक आहे-

(अ) स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित झाल्यानंतर १४ महिन्यांपेक्षा जास्त नाही, आणि

(ब) त्यानंतरच्या प्रत्येक मागील अहवालाच्या प्रकाशनानंतर एक वर्षापूर्वी नाही या कलमाखाली.

(२) परंतु उपखंड (१)(ब) अंतर्गत स्थानिक कल्याण योजना बनवायची असल्यास कोणत्याही अहवालाची आवश्यकता नाही. खंड ३९(७) च्या आधारे प्रकाशित (खालील नवीन स्थानिक कल्याण योजनेचे प्रकाशन निवडणूक) या खंड अंतर्गत मागील अहवालाच्या प्रकाशनानंतर एक वर्षापूर्वी नाही.

(३) या कलमाखालील अहवालात प्रकाशित झाल्यापासून कोणती पावले उचलली गेली हे नमूद करणे आवश्यक आहे. योजनेत निर्धारित उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी मंडळाची सर्वात अलीकडील स्थानिक कल्याण योजना.

(४) या कलमाखालील अहवालात मंडळाच्या विचारानुसार अशी इतर माहिती असू योग्य शकते.

(५) मंडळाने या कलमांतर्गत प्रकाशित केलेल्या प्रत्येक अहवालाची प्रत त्यांना पाठवणे आवश्यक आहे-

(अ) राज्यातील मंत्री

(ब) आयुक्त.

(क) महालेखापरीक्षक.

(ड) स्थानिक प्राधिकरणाचे विहंगावलोकन आणि छाननी समिती.

४६. सार्वजनिक सेवा मंडळांचे विलीनीकरण—

(१) दोन किंवा अधिक सार्वजनिक सेवा मंडळे विलीन करण्यास सहमती देऊ शकतात जर त्यांना मदत होईल असे वाटत असेल कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी त्यांना योगदान दिले.

(२) राज्यातील मंत्री दोन किंवा अधिक सार्वजनिक सेवा मंडळांना विलीन करण्याचे निर्देश देऊ शकतात जर राज्यातील मंत्र्यांना असे वाटते की ते मंडळांना साध्य करण्यासाठी योगदान देईल कल्याण ध्येये.

(३) पण मंडळ विलीन होऊ शकतात तरच-

(अ) समान स्थानिक आरोग्य मंडळ प्रत्येक मंडळाचा सदस्य आहे ज्याची मागणी केली जात आहे किंवा निर्देशित केली जात आहे विलीन करणे, आणि

(ब) इतर कोणतेही स्थानिक आरोग्य मंडळ यापैकी कोणत्याही मंडळाचे सदस्य नाही.

(४) जर दोन किंवा अधिक बोर्ड विलीन झाले तर-

(अ) सार्वजनिक सेवा मंडळाकडे या भागात (या विभागाव्यतिरिक्त) संदर्भ असणे आवश्यक आहे विलीन केलेल्या बोर्डचा संदर्भ म्हणून अर्थ लावला जाईल आणि

(ब) स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रासाठी या भागातील संदर्भाचा संदर्भ म्हणून अर्थ लावणे आवश्यक आहे स्थानिक प्राधिकरणांचे एकत्रित क्षेत्र जे विलीन झालेल्या मंडळाचे सदस्य आहेत.

४७. सार्वजनिक सेवा मंडळांमधील सहकार्य—

(१) दोन किंवा अधिक सार्वजनिक सेवा मंडळे सहकार्य करण्यास सहमती दर्शवू शकतात, जर त्यांना असे वाटेल कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी योगदान देण्यासाठी त्यांना मदत करा.

(२) राज्यातील मंत्री दोन किंवा अधिक सार्वजनिक सेवा मंडळांना सहकार्य करण्यासाठी निर्देशित करू शकतात राज्यातील मंत्री जे काही विचार करतील ते मंडळांना योगदान देण्यासाठी मदत करतील कल्याण उद्दिष्टे साध्य करणे.

(३) या विभागाच्या उद्देशांसाठी, मंडळ सहकार्य करते जर ते-

(अ) दुस-या मंडळास सहकार्य करते,

(ब) दुस-या मंडळाच्या क्रियाकलापांना सुलभ करते,

(क) इतर मंडळासह त्याच्या क्रियाकलापांचे समन्वय साधते,

(ड) त्याच्या वतीने दुस-या मंडळाची कार्ये करतो, किंवा

(ई) दुस-या मंडळाला कर्मचारी, वस्तू, सेवा किंवा निवास प्रदान करते.

४८. विलीन किंवा सहयोग करण्यासाठी दिशानिर्देश—

(१) खंड ४७ (२) किंवा ४८ (२) अंतर्गत निर्देश देण्यापूर्वी राज्य मंत्र्यांनी सल्ला घेणे आवश्यक आहे सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या प्रत्येक सदस्याला ते निर्देशित करू इच्छितात.

(२) असे निर्देश देताना राज्यातील मंत्र्यांनी एक निवेदन प्रकाशित करणे आवश्यक आहे ते देण्याची त्यांची कारणे.

४९. कार्यप्रदर्शन निर्देशक आणि मानके—

(१) राज्यातील मंत्री नियमांद्वारे संदर्भानुसार निर्देशक आणि मानके सेट करू शकतात कोणत्या सार्वजनिक सेवा मंडळांची कार्ये चालवताना त्यांची कामगिरी मोजली जाऊ शकते.

(२) उपखंड (१) अंतर्गत नियम बनवण्यापूर्वी, राज्य मंत्र्यांनी सल्ला घेणे आवश्यक आहे-

(अ) मंडळाचे सदस्य किंवा राज्य मंत्र्यांना हजर होणा-या व्यक्ती त्या सदस्यांचे प्रतिनिधित्व करा.

(ब) राज्यातील मंत्री योग्य मानतील अशा इतर कोणत्याही व्यक्ती.

५०. मार्गदर्शन

(१) राज्यातील मंत्र्यांनी सार्वजनिक सेवा मंडळांना च्या व्यायामाबद्दल मार्गदर्शन जारी केले पाहिजे या भागांतर्गत कार्ये.

(२) या भागांतर्गत कार्य करताना, सार्वजनिक सेवा मंडळाने असे मार्गदर्शन घेतले पाहिजे.

भाग-५

५१. “सार्वजनिक संस्था” चा अर्थ: पुढील तरतूद—

(१) राज्यातील मंत्री, नियमांद्वारे, खंड ६(१) मध्ये सुधारणा करू शकतात—

- (अ) व्यक्ती जोडणे,
- (ब) एखाद्या व्यक्तीला काढून टाकणे, किंवा
- (क) एखाद्या व्यक्तीच्या वर्णनात सुधारणा करणे.

(२) परंतु विनियम खंड ६(१) मध्ये एखादी व्यक्ती जोडून सुधारणा करू शकतात तरच ती व्यक्ती सार्वजनिक स्वरूपाची कार्ये करतो.

(३) जर नियमांनी खंड ६(१) मध्ये सुधारणा केल्यास सार्वजनिक कार्ये असलेल्या व्यक्तीला जोडता येईल निसर्ग आणि इतर कार्ये, भाग १ ते ३ फक्त त्या व्यक्तीच्या संबंधात लागू होतात व्यक्तीची कार्ये जी सार्वजनिक स्वरूपाची आहेत.

(४) खंड ६(१) मध्ये सुधारणा करणारे नियम बनवण्यापूर्वी, राज्य मंत्र्यांनी सल्ला घेणे आवश्यक आहे—

- (अ) आयुक्त
- (ब) राज्यातील मंत्र्यांसारख्या इतर व्यक्तींना योग्य वाटते
- (क) जर नियमांनी खंड ६(१) मध्ये एखाद्या व्यक्तीला जोडण्यासाठी दुरुस्ती केली असेल तर ती व्यक्ती.

५२. परिणामी इत्यादी तरतूद करण्याचा अधिकार—

(१) राज्यातील मंत्री नियमांद्वारे परिणामात्मक, आनुषंगिक, पूरक, पूर्ण देण्याच्या उद्देशाने किंवा त्या संबंधात संक्रमणकालीन किंवा बचत तरतूद या कायद्याच्या तरतुदीचा परिणाम.

(२) विनियम (इतर गोष्टींबरोबरच) अधिनियमात सुधारणा, निरसन किंवा रद्द करू शकतात अंतर्गत तयार केलेल्या साधनामध्ये किंवा त्यात समाविष्ट आहे—

- (अ) विधानमंडळाचा कायदा.
- (ब) विधानमंडळाचा एक उपाय किंवा कायदा (या कायद्यासह).

(३) उपखंड (२) मधील एका कायद्याच्या संदर्भामध्ये कायद्याचा संदर्भ समाविष्ट आहे किंवा हा कायदा पास झाल्यानंतर केला गेला.

(४) या कलमाद्वारे प्रदान केलेली शक्ती या कायद्याच्या इतर कोणत्याही तरतुदीद्वारे प्रतिबंधित नाही.

५३. नियम—

(१) या कायद्यांतर्गत नियम बनविण्याच्या अधिकारामध्ये हे समाविष्ट आहे—

(अ) वेगवेगळ्या उद्देशांसाठी किंवा क्षेत्रांसाठी वेगवेगळी तरतूद करण्याची शक्ती.

(ब) अशा आनुषंगिक, परिणामी, संक्रमणकालीन किंवा पूरक बनविण्याची शक्ती राज्यातील मंत्र्यांना योग्य वाटेल तशी तरतूद.

(२) राज्यातील मंत्र्यांच्या या कायद्याच्या अंतर्गत नियमावली बनविण्याची कोणतीही शक्ती द्वारे वापरण्यायोग्य आहे वैधानिक साधन.

(३) उपखंड (१)(ब) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे तरतूद असलेले वैधानिक साधन खंड ३३(१), ४०(३) किंवा ५२(१) अंतर्गत नियमांच्या बाबतीत, तरतूद असू शकते मध्ये समाविष्ट असलेल्या कायद्यात किंवा अंतर्गत केलेल्या साधनामध्ये सुधारणा करणे—

(अ) विधानमंडळाचा कायदा.

(ब) विधानमंडळाचा एक उपाय किंवा कायदा (या कायद्यासह).

(४) खालीलपैकी कोणतेही एक वैधानिक साधन (मग एकट्याने किंवा इतर कोणाशीही असो तरतूद)—

(अ) खंड ४०(३) किंवा ५२(१) अंतर्गत नियम,

(ब) खंड ३३(१) अंतर्गत नियम जे खंड ३० (२) किंवा ३१ (१) मध्ये सुधारणा करतात, किंवा

(क) खंड ५३ अंतर्गत नियम जे च्या कायद्याच्या तरतुदीत सुधारणा किंवा रद्द करतात संसद किंवा विधानमंडळाचा उपाय किंवा कायदा,

(५) या कायद्यांतर्गत नियम असलेले इतर कोणतेही वैधानिक साधन अधीन आहे विधानमंडळाच्या ठरावाच्या अनुषंगाने रद्द करणे.

(६) उपखंड (३) मधील एका कायद्याच्या संदर्भामध्ये कायद्याचा संदर्भ समाविष्ट आहे हा कायदा पास झाल्यानंतर किंवा केला गेला.

अनुसूची १

इतर सार्वजनिक संस्थांचे वार्षिक अहवाल

सार्वजनिक संस्था: सामान्य

१. (१) सार्वजनिक संस्था (राज्यातील मंत्र्यांव्यतिरिक्त किंवा उप-परिच्छेद (३) मध्ये नमूद केलेले एक) प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात, त्यांनी केलेल्या प्रगतीचा अहवाल प्रकाशित करणे आवश्यक आहे त्याच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करणे.

(२) या परिच्छेदाखालील अहवाल यथायोग्य व्यवहार्य तितक्या लवकर प्रकाशित करणे आवश्यक आहे अहवाल संबंधित आर्थिक वर्षाच्या समाप्तीनंतर.

(३) हा परिच्छेद यावर लागू होत नाही—

(अ) स्थानिक आरोग्य मंडळ किंवा सार्वजनिक आरोग्य केंद्र ट्रस्ट (ज्यासाठी, परिच्छेद २ पहा)

(ब) राज्यासाठी नैसर्गिक संसाधन संस्था (ज्यासाठी, परिच्छेद ३ पहा).

स्थानिक आरोग्य मंडळे आणि सार्वजनिक आरोग्य केंद्र ट्रस्ट.

२. (१) स्थानिक आरोग्य मंडळ किंवा सार्वजनिक आरोग्य केंद्र ट्रस्टने प्रत्येक लेखा वर्षाच्या संदर्भात प्रकाशित करणे आवश्यक आहे, त्याच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी केलेल्या प्रगतीचा अहवाल.

(२) या परिच्छेदाखाली प्रकाशित केलेला अहवाल लवकरात लवकर प्रसिद्ध करणे आवश्यक आहे अहवाल ज्या लेखाशी संबंधित आहे त्या वर्षाच्या समाप्तीनंतर व्यवहार्य.

(३) या परिच्छेदामध्ये, स्थानिक आरोग्य मंडळ किंवा सार्वजनिक आरोग्य केंद्र ट्रस्टच्या संबंधात “लेखा वर्ष” आहे. आदेशाने दिलेला अर्थ—

(अ) राष्ट्रीय आरोग्य सेवांच्या खंड ११ अंतर्गत केले, मंडळाची स्थापना, किंवा

(ब) त्या कायद्याच्या खंड १८ अंतर्गत ट्रस्टची स्थापना करून.

अनुसूची २

राज्यासाठी भविष्यातील पिढ्यांचे आयुक्त

स्थिती

१. (१) आयुक्त हे एकमेव महामंडळ आहे.
- (२) आयुक्तांना स्वायत्त मंडळ म्हणून गणले गेले पाहिजे.
- (३) आयुक्तांना राज्यमंत्री पदाचा दर्जा देण्यात येऊन सर्व सोईसुविधा शासनातर्फे पुरविण्यात यावा.

कृत्यांची वैधता

२. (१) आयुक्त म्हणून एखाद्या व्यक्तीच्या कृतीची वैधता मधील दोषामुळे प्रभावित नियुक्ती होत नाही—

- (अ) नियुक्त केलेली व्यक्ती.
- (ब) सल्लागार समितीचा कोणताही सदस्य.

(२) आयुक्तांच्या वतीने कार्य करणा-या व्यक्तीच्या कृतीची वैधता नियुक्तीतील दोषामुळे प्रभावित होत नाही—

- (अ) नियुक्त केलेली व्यक्ती.
- (ब) आयुक्त.
- (क) सल्लागार समितीचा कोणताही सदस्य.

नियुक्तीचा कालावधी

३. आयुक्त म्हणून नियुक्त केलेली व्यक्ती ५ वर्षांच्या कालावधीसाठी पद धारण करेल.

नियुक्तीच्या अटी

४. आयुक्त हे पद धारण करतात—

- (अ) या अनुसूचीच्या तरतुदी, आणि
- (ब) नियुक्तीच्या कोणत्याही अतिरिक्त अटीद्वारे वेळोवेळी राज्यातील मंत्री यांनी निर्दिष्ट केल्या जाऊ शकतात.

मानधन, भत्ते आणि निवृत्ती वेतन

५. (१) राज्यातील मंत्री आयुक्तांना मोबदला देऊ शकतात.
- (२) राज्यातील मंत्री भत्ते देऊ शकतात (प्रवास आणि निर्वाहासहित भत्ते) आणि आयुक्तांना उपदान.
- (३) राज्यातील मंत्री पैसे देऊ शकतात—
 - (अ) आयुक्त राहिलेल्या व्यक्तींना किंवा त्यांच्या संदर्भात निवृत्ती वेतन, आणि
 - (ब) आयुक्तांनी निवृत्तीवेतनाच्या तरतूदीसाठी किंवा त्याकरिता रक्कम किंवा त्या व्यक्तींच्या संबंधात झाले आहेत.

अपात्रता

६. (१) व्यक्ती अपात्र ठरल्यास आयुक्त म्हणून नियुक्त करता येणार नाही उप-परिच्छेद (३) मध्ये निर्दिष्ट केलेले कोणतेही कारण.

(२) एखादी व्यक्ती आयुक्तपदी राहणे बंद करते, जर ती व्यक्ती कोणत्याही एका कारणावर अपात्र ठरली असेल उप-परिच्छेद (३) मध्ये निर्दिष्ट केलेली कारणे.

(३) एखादी व्यक्ती आयुक्त होण्यासाठी अपात्र ठरते जर ती व्यक्ती—

(अ) संसदेचा सदस्य.

(ब) विधानमंडळाचा सदस्य

(क) इतर कोणत्याही पदाचा किंवा पदाचा धारक ज्यावर एखाद्या व्यक्तीची नियुक्ती केली जाऊ शकते, किंवा नियुक्तीसाठी शिफारस केलेले किंवा नामनिर्देशित केलेले.

७. (१) आयुक्त पदाचा राजीनामा देऊ शकतात पण राज्यातील मंत्र्यांना लेखी सूचना देण्याचा कालावधी ३ महिन्यापेक्षा कमी नसावा.

(२) राज्यातील मंत्री आयुक्तांना बडतर्फ करू शकतात जर समाधानी असतील तर—

(अ) आयुक्त म्हणून काम करण्यास अयोग्य असणे, किंवा

(ब) आयुक्तांच्या कार्याचा वापर करण्यास अक्षम किंवा इच्छुक नसणे.

शक्ती

८. (१) आयुक्त योग्य वाटतील असे काहीही करू शकतात आयुक्तांच्या कार्याशी संबंध, यासह—

(अ) सल्ला किंवा इतर सेवांच्या तरतुदीसाठी शुल्क आकारणे.

(ब) सल्ला किंवा इतर सेवांच्या तरतुदीसाठी तृतीय पक्षांना पैसे देणे.

(क) पैसे किंवा इतर मालमत्तेच्या भेटवस्तू स्वीकारणे

(२) आयुक्तांनी करू नये—

(अ) कोणत्याही व्यक्तीला आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे.

(ब) राज्यातील मंत्र्यांच्या मान्यतेशिवाय जमिनीचे कोणतेही हितसंपादन किंवा विल्हेवाट लावणे,

(३) सल्ला किंवा अन्य सेवेच्या तरतुदीसाठी शुल्क आकारण्याचा आयुक्तांचा अधिकार आहे. आयुक्तांना वसूल करणे योग्य वाटेल अशा रकमेवर शुल्क आकारण्यापुरते मर्यादित तो सल्ला किंवा सेवा प्रदान करण्यासाठी आयुक्तांना वास्तविक किंवा अंदाजे खर्च.

कर्मचारी

९. (१) आयुक्त योग्य वाटतील अशा कर्मचा-यांना आयुक्त नियुक्त करू शकतात आयुक्तांच्या कामकाजाशी संबंध आणि नियुक्ती करणे आवश्यक आहे उपायुक्त होण्यासाठी कर्मचारी सदस्य (परिच्छेद ११ पहा).

(२) आयुक्त हे कार्यालयीन कर्मचा-यांच्या व सदस्यांना मानधन देऊ शकतात.

(३) आयुक्त भत्ते देऊ शकतात (प्रवास आणि निर्वाह भत्त्यांसह) आणि आयुक्तांच्या कर्मचा-यांच्या सदस्यांना ग्रॅज्युइटी.

(४) आयुक्त पैसे देऊ शकतात—

(अ) आयुक्तांचे कर्मचारी आणि चे सदस्य राहिलेल्या व्यक्तींना किंवा त्यांच्या संबंधात पेन्शन

(ब) निवृत्तीवेतनाच्या तरतुदीसाठी किंवा त्याकरिता रक्कम, किंवा त्या व्यक्तींच्या संबंधात आयुक्तांच्या कर्मचा-यांचे सदस्य आहेत.

(५) आयुक्तांनी यासाठी राज्यातील मंत्र्यांची मंजूरी घेणे आवश्यक आहे—

(अ) नियुक्त केलेल्या कर्मचा-यांची संख्या.

(ब) कर्मचा-यांच्या सेवेच्या अटी आणि शर्ती.

(क) कोणतीही देयके जी उप-परिच्छेद (२) ते (४) अंतर्गत केली जाऊ शकतात.

शिष्टमंडळ

१०. आयुक्तांचे कार्य आयुक्तांच्या वतीने कोणत्याही व्यक्तीद्वारे केले जाऊ शकते आयुक्तांच्या कर्मचा-यांच्या कोणत्याही सदस्यासह व्यक्ती, परंतु केवळ मर्यादेपर्यंत आयुक्तांनी अधिकृत केले.

उपायुक्त

११. आयुक्तांचे कार्य उपायुक्तांद्वारे केले जाते जर—

(अ) आयुक्त कार्यालय रिक्त आहे, किंवा

(ब) राज्यातील मंत्री समाधानी आहेत की कोणत्याही कारणास्तव आयुक्त अक्षम आहेत आयुक्तांची कामे करण्यासाठी.

तक्रारी प्रक्रिया

१२. (१) आयुक्तांनी तक्रारींच्या चौकशीसाठी कार्यपद्धती स्थापन करणे आवश्यक आहे आयुक्तांच्या कार्याचा अभ्यास ("तक्रार प्रक्रिया").

(२) तक्रारी प्रक्रियेबद्दल तरतूद समाविष्ट असणे आवश्यक आहे—

(अ) तक्रार कशी केली जाऊ शकते.

(ब) कोणत्या व्यक्तीकडे तक्रार केली जाऊ शकते;

(क) कोणत्या कालावधीत तक्रारीचा विचार सुरू झाला.

(ड) तक्रारीला प्रतिसाद म्हणून आयुक्तांनी विचारात घेतलेली कारवाई.

(३) आयुक्त तक्रारींच्या प्रक्रियेत सुधारणा करू शकतात, परंतु हे त्यांच्या अधीन आहे उप-परिच्छेद (२) नुसार तरतुदी समाविष्ट करण्याची आवश्यकता.

(४) आयुक्तांनी—

(अ) आयुक्त कार्यालय तपासणीसाठी तक्रारी प्रक्रियेची एक प्रत येथे उपलब्ध करणे, आणि

(ब) तक्रारी प्रक्रियेच्या प्रती अशा इतर ठिकाणी उपलब्ध करून दिल्या आहेत याची खात्री करा आयुक्तांना योग्य वाटेल त्या ठिकाणी आणि अशा इतर मार्गांनी.

(५) आयुक्तांनी याची खात्री करणे आवश्यक आहे की तपासणी आणि प्रवेश मिळविण्याची व्यवस्था तक्रारी प्रक्रियेच्या प्रती अशा प्रकारे प्रकाशित केल्या जातात की त्या आणल्या जातात आयुक्तांना वाटेल अशा व्यक्तींचे लक्ष वेधण्यासाठी व्यवस्था प्रक्रियेत स्वारस्य.

स्वारस्य नोंदणी

१३. (१) आयुक्तांनी सर्व समाविष्ट असलेले एक रजिस्टर तयार करणे आणि राखणे आवश्यक आहे, आयुक्त आणि उपायुक्तांचे नोंदणीयोग्य हितसंबंध.

(२) या परिच्छेद आणि परिच्छेद १४ आणि १५ च्या उद्देशांसाठी—

(अ) “नोंदणी करण्यायोग्य स्वारस्ये” म्हणजे राज्याद्वारे निर्दिष्ट केलेली कोणतीही स्वारस्ये नियमांमधील मंत्री (आणि यामध्ये अशा व्यक्तींचे हित समाविष्ट असू शकते ज्यांच्याशी आयुक्त किंवा उपायुक्त यांचा संबंध कौटुंबिक असो, आर्थिक किंवा इतर कोणत्याही प्रकारचे).

(ब) “व्याज” म्हणजे कोणत्याही प्रकारचे व्याज (भेटवस्तू, आदरातिथ्य, देणग्या यासह प्राप्त, इतर आर्थिक स्वारस्ये आणि सर्व क्रियाकलाप आणि व्यवसाय).

(३) आयुक्तांनी स्वारस्यांचे रजिस्टर अद्ययावत ठेवले पाहिजे.

१४. (१) आयुक्तांनी हे केलेच पाहिजे—

(अ) येथे तपासणीसाठी उपलब्ध स्वारस्य रजिस्टरची एक प्रत तयार करा आयुक्त कार्यालय, आणि

(ब) नोंदवहीच्या प्रती अशा इतर ठिकाणी उपलब्ध करून दिल्या आहेत याची खात्री करा आयुक्तांना योग्य वाटेल असे इतर मार्ग.

(२) आयुक्तांनी पाहणी आणि प्रवेश मिळविण्याची व्यवस्था सुनिश्चित केली पाहिजे स्वारस्य रजिस्टरच्या प्रती अशा प्रकारे प्रकाशित केल्या जातात की त्या आणल्या जातात आयुक्तांना वाटेल अशा व्यक्तींचे लक्ष वेधण्यासाठी व्यवस्था रजिस्टर मध्ये स्वारस्य.

स्वारस्यांचा संघर्ष

१५. (१) आयुक्तांचा संस्थेच्या कुठल्याही कार्यामध्ये हित असेल तर आयुक्तांनी ते कार्य करू नये कार्याच्या व्यायामाशी संबंधित व्याज.

(२) जर ते हित आयुक्तांना कार्य करण्यास प्रतिबंधित करत असेल, तर आयुक्तांनी त्याच्या कार्यालयातील कर्मचा-याला सदर काम सोपवणे गरजेचे आहे.

(३) परिच्छेद ११ अंतर्गत जे आयुक्तांना लागू होते तोच परिच्छेद उपायुक्तांना लागू होतो.

राज्यातील मंत्र्यांनी दिलेली देयके

१६. राज्यातील मंत्री आयुक्तांना अशा वेळेस आणि अशा रकमा देऊ शकतात अशा अटी (असल्यास), ज्यात त्यांना झालेल्या खर्चाच्या संदर्भात योग्य वाटते आयुक्तांची कामे पार पाडणे.

वार्षिक अहवाल

१७. (१) आयुक्तांनी प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संबंधात एक अहवाल सादर करणे आवश्यक आहे (“वार्षिक अहवाल”).

(२) आयुक्तांचे पहिले आर्थिक वर्ष म्हणजे पहिल्या दिवसापासून सुरू होणारा कालावधी आयुक्त कार्यालयात नियुक्ती खंड १७ अन्वये केली जाते आणि या तारखेला ३१ मार्च नंतर समाप्त होते.

(३) वार्षिक अहवालात खालील समाविष्ट असणे आवश्यक आहे—

(अ) त्या आर्थिक वर्षात आयुक्तांची कार्ये केलेल्या कार्यवाहीचा सारांश.

(ब) सामान्य कर्तव्य सक्षम करण्यासाठी त्या कृतीच्या परिणामकारकतेचे विश्लेषण आयुक्तांची पूर्तता केली जाईल (खंड १८ पहा).

(क) त्या आर्थिक वर्षासाठी आयुक्तांच्या कार्य कार्यक्रमाचा सारांश.

(ड) आयुक्तांचे आर्थिक वर्षात प्रस्तावित कामे.

(ई) स्थापन केलेल्या प्रक्रियेनुसार केलेल्या तक्रारींचा सारांश परिच्छेद १२ अंतर्गत.

(४) वार्षिक अहवालात हे समाविष्ट असू शकते—

(अ) सार्वजनिक संस्थांनी केलेल्या सुधारणांचे शाश्वत विकास तत्त्व आयुक्तांचे मूल्यांकनाच्या अनुषंगाने त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी करणे.

(ब) आयुक्तांना योग्य वाटेल अशी कोणतीही इतर माहिती.

(५) वार्षिक अहवाल तयार करताना आयुक्तांनी सल्लामसलत केली पाहिजे—

(अ) सल्लागार समिती, आणि

(ब) आयुक्त योग्य मानतील अशी कोणतीही अन्य व्यक्ती.

(६) आयुक्तांनी वार्षिक अहवाल ३१ ऑगस्टच्या नंतर प्रकाशित करणे आवश्यक आहे पुढील आर्थिक वर्ष.

(७) आयुक्तांनी प्रत्येक वार्षिक अहवालाची प्रत राज्यातील मंत्र्यांना पाठवली पाहिजे.

(८) राज्यातील मंत्र्यांनी त्यांना पाठवलेल्या प्रत्येक वार्षिक अहवालाची प्रत विधानमंडळासमोर ठेवली पाहिजे.

लेखा अधिकारी

१८. (१) आयुक्त हे आयुक्त कार्यालयाचे लेखा अधिकारी आहेत.

(२) लेखा अधिका-याकडे, खात्यांच्या आणि वित्तसंबंधात आयुक्त, कोषागाराने वेळोवेळी निर्दिष्ट केलेल्या जबाबदा-या.

(३) या परिच्छेदामध्ये जबाबदा-यांचा संदर्भ आहे—

(अ) खात्यांवर स्वाक्षरी करण्याच्या संबंधात जबाबदा-या.

(ब) आयुक्ताच्या आर्थिक औचित्य आणि नियमिततेसाठी जबाबदा-या.

(क) अर्थव्यवस्थेसाठी जबाबदा-या, कार्यक्षमता आणि परिणामकारकता ज्यासह आयुक्तांची संसाधने वापरली जातात.

(४) या परिच्छेदाखाली निर्दिष्ट केलेल्या जबाबदा-यांमध्ये जबाबदा-यांचा समावेश आहे—

(अ) विधानमंडळ, राज्यातील मंत्री

(ब) विधानमंडळाची सार्वजनिक लेखा समिती.

१९. (१) पहिल्या व्यतिरिक्त प्रत्येक आर्थिक वर्षासाठी, आयुक्तांनी अंदाज तयार करणे आवश्यक आहे आयुक्त आणि आयुक्तांचे कर्मचारी यांचे उत्पन्न आणि खर्च.

(२) आयुक्तांनी किमान पाच महिन्यांचा अंदाज राज्यातील मंत्र्यांना सादर करणे आवश्यक आहे आर्थिक वर्ष सुरू होण्यापूर्वी ज्याशी ते संबंधित आहे.

(३) राज्यातील मंत्र्यांनी त्यांच्याकडे सादर केलेल्या अंदाजाचे परीक्षण करणे आवश्यक आहे हा परिच्छेद आणि नंतर विधानमंडळासमोर अंदाज लावणे आवश्यक आहे त्यांना योग्य वाटेल असे बदल करणे.

२०. (१) आयुक्तांनी—

(अ) योग्य लेखा नोंदी ठेवणे.

(ब) राज्यातील मंत्र्यांनी निर्देशानुसार प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात कोषागाराच्या संमतीने खाती तयार करणे.

(२) या परिच्छेदाखाली राज्यातील मंत्री जे निर्देश देऊ शकतात त्यात निर्देशांचा समावेश आहे जसा की—

(अ) खात्यांमध्ये असलेली माहिती आणि ज्या पद्धतीने हिशेब सादर करायचे आहेत.

(ब) खाती पद्धती आणि तत्त्वे आहेत त्यानुसार तयार करणे.

(क) खात्यांसोबत असलेली कोणतीही अतिरिक्त माहिती.

(३) राज्यातील मंत्री त्यांनी या अंतर्गत दिलेले निर्देश बदलू शकतात किंवा रद्द करू शकतात परिच्छेद

लेखा परिक्षण

२१. (१) आयुक्तांनी आर्थिक वर्षासाठी तयार केलेले हिशेब लेखापरीक्षकास सादर करणे आवश्यक आहे पुढील आर्थिक वर्षात ३१ ऑगस्ट नंतर राज्यासाठी सामान्य.

(२) महालेखा परीक्षकांनी—

(अ) या परिच्छेदाखाली सबमिट केलेल्या खात्यांचे परीक्षण करणे, प्रमाणित करणे आणि अहवाल देणे, आणि

(ब) खाती सबमिट केल्यानंतर चार महिन्यांनंतर, त्याची एक प्रत ठेवा प्रमाणित खाती आणि विधानमंडळासमोर त्यांचा अहवाल.

(३) या परिच्छेदाखाली सादर केलेल्या खात्यांचे परीक्षण करताना, संसाधनांच्या वापरासाठी परीक्षा महालेखा परीक्षकांनी करू नये खाती ज्या खर्चाशी संबंधित आहेत त्याबद्दल समाधानी नसल्यास खाती प्रमाणित करा कायदेशीररीत्या आणि ते नियंत्रित करणा-या प्राधिकरणानुसार खर्च केले गेले.

२२. (१) राज्यासाठी महालेखा परीक्षक अर्थव्यवस्थेच्या, कार्यक्षमतेच्या परीक्षा घेऊ शकतात आणि परिणामकारकता ज्यासह आयुक्तांची कार्ये संसाधने डिस्चार्ज करण्यासाठी वापरली गेली आहेत.

(२) परंतु महालेखा परीक्षकांना धोरणात्मक उद्दिष्टांच्या गुणवत्तेवर आयुक्तांना प्रश्न विचारण्याचा अधिकार नाही.

(३) या परिच्छेदाखाली परीक्षा घेण्यापूर्वी, महालेखा परीक्षक हे आवश्यक आहेत—

(अ) विधानमंडळाच्या लोकलेखा समितीचा सल्ला घ्या आणि

(ब) परीक्षा आहे की नाही याबाबत समितीचे मत विचारात घेतले पाहिजे.

(४) महालेखा परीक्षकांनी—

(अ) वाजवी व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर, एक च्या निकालांचा अहवाल प्रकाशित करा या परिच्छेदाखाली परीक्षा घेण्यात आली आणि

(ब) अहवालाची प्रत विधानमंडळासमोर सील आणि कागदपत्रांची वैधता ठेवणे.

२३. (१) आयुक्तांचा शिक्का असू शकतो.

(२) एक दस्तऐवज ज्याचा कथित आहे—

(अ) आयुक्तांच्या शिक्का खाली रीतसर अंमलात आणलेला, किंवा

(ब) आयुक्तांनी किंवा त्यांच्या वतीने स्वाक्षरी केलेले, पुराव्याच्या रूपात प्राप्त करणे आवश्यक आहे आणि, जोपर्यंत उलट सिद्ध होत नाही तोपर्यंत, अशा प्रकारे अंमलात आणले जाईल किंवा स्वाक्षरी केली.

अनुसूची ३

सार्वजनिक सेवा मंडळे: पुढील तरतूद

कोरम

१. सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या बैठकीचा कोरम हा त्यातील सर्व सदस्यांचा असतो.

पहिली भेट

२. (१) सार्वजनिक सेवा मंडळाने मंडळ स्थापनेच्या तारखेच्या ६० दिवसांच्या आत बैठक घेणे आवश्यक आहे आहे.

(२) स्थानिक प्राधिकरणाने मंडळाच्या पहिल्या सभेचे अध्यक्ष असणे आवश्यक आहे.

अनिवार्य सभा

३. (१) सार्वजनिक सेवा मंडळाने सामान्य निवडणूक (निवडणूक नगरसेवकांची) झाल्यानंतर ६० दिवसांच्या आत बैठक घेणे आवश्यक आहे.

(२) स्थानिक प्राधिकरणाने उप-परिच्छेद (१) अंतर्गत आयोजित केलेल्या बैठकीचे अध्यक्षस्थान केले पाहिजे.

संदर्भ अटी

४. (१) पहिल्या बैठकीत, सार्वजनिक सेवा मंडळाने त्याच्या संदर्भाच्या अटी मान्य केल्या पाहिजेत.

(२) संदर्भाच्या अटींचा समावेश असावा—

(अ) त्यानंतरच्या बैठकांमध्ये अवलंबिल्या जाणा-या कार्यपद्धती, ज्यामध्ये हा कायदा नमूद केलेले नाही.

(ब) त्यानंतरच्या बैठकांचे प्रस्तावित वेळापत्रक.

(क) खंड ३० अन्वये सहभागी होण्यासाठी व्यक्तींना आमंत्रित करण्याची प्रक्रिया या कायद्यात निर्दिष्ट.

(ड) मंडळ ज्या पद्धतीने आमंत्रित करू इच्छिते त्यासंबंधीचे प्रस्ताव सहभागी आणि त्याचे इतर भागीदार.

(ई) मंडळाच्या मते, ज्यांना स्वारस्य आहे अशा व्यक्तींचा समावेश करण्याचे प्रस्ताव क्षेत्राच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणात सुधारणा (खंड ३८(१)(के) नुसार अशा व्यक्तींचा सल्ला घेण्याव्यतिरिक्त आणि

(फ) तपशिलांसह एक किंवा अधिक उप-समूहांच्या स्थापनेचे प्रस्ताव मंडळाच्या वतीने कोणत्याही उप-समूहाद्वारे वापरण्यात येणारी कार्ये (परंतु पहा परिच्छेद ६)

(ग) संबंधित सदस्यांमधील मतभेद सोडवण्याची प्रक्रिया मंडळाच्या कार्याचा व्यायाम.

(ह) मंडळाच्या कामकाजाशी संबंधित इतर कोणत्याही अटी ज्यांचा सदस्य विचार करतात योग्य.

(३) सार्वजनिक सेवा मंडळ—

(अ) परिच्छेद ३(१) अंतर्गत आयोजित प्रत्येक बैठकीत त्याच्या संदर्भ अटींचे पुनरावलोकन करणे आवश्यक आहे, आणि

(ब) इतर कोणत्याही बैठकीत त्यांचे पुनरावलोकन करू शकते.

(४) पुनरावलोकनानंतर, सार्वजनिक सेवा मंडळ त्याच्या संदर्भ अटींमध्ये सुधारणा करू शकते.

प्रशासकीय समर्थन

५. स्थानिक प्राधिकरणाने सार्वजनिक सेवा मंडळाना प्रशासकीय सहाय्य उपलब्ध करून दिले पाहिजे.

उप-गट आणि शिष्टमंडळ

६. (१) सार्वजनिक सेवा मंडळाचा उप-गट—

(अ) मंडळाचा किमान एक सदस्य समाविष्ट करणे आवश्यक आहे, आणि

(ब) कोणत्याही आमंत्रित सहभागी किंवा इतर भागीदाराचा समावेश असू शकतो.

(२) उप-समूह मंडळाच्या संदर्भातील अटीनुसार अधिकृत कार्ये करू शकतो.

(३) परंतु संदर्भाच्या त्या अटी उप-समूह अधिकृत करू शकत नाहीत—

(अ) खंड ३० अंतर्गत सहभागी होण्यासाठी व्यक्तींना आमंत्रित करणे.

(ब) मंडळाची स्थानिक उद्दिष्टे सेट करणे, पुनरावलोकन करणे किंवा सुधारणे.

(क) खंड ३७ अंतर्गत कल्याणाचे मूल्यांकन तयार करणे किंवा प्रकाशित करणे.

(ड) खंड ३८ अंतर्गत सल्लामसलत करण्यासाठी किंवा खंड ३७ अंतर्गत मूल्यांकनाचा मसुदा तयार करण्यासाठी सल्लामसलत करण्याच्या हेतूने.

(ई) स्थानिक कल्याण योजना तयार करणे किंवा प्रकाशित करणे.

(फ) खंड ४३ अंतर्गत सल्लामसलत करण्यासाठी किंवा स्थानिक कल्याण योजनेचा मसुदा तयार करण्यासाठी सल्ला उद्देश.

(ग) स्थानिक कल्याण योजनेचे पुनरावलोकन करणे किंवा त्यात सुधारणा करणे किंवा सुधारित स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करणे.

(ह) खंड ४४ अंतर्गत सल्ला घेणे.

(घ) मंडळ सहमत आहे की-

(i) खंड ४७(१) अंतर्गत दुस-या सार्वजनिक सेवा मंडळामध्ये विलीन होते, किंवा

(ii) खंड ४८(१) अंतर्गत दुस-या मंडळाशी सहयोग करते.

सभांमध्ये प्रतिनिधित्व

७. (१) सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या प्रत्येक सदस्याने बैठकीत प्रतिनिधित्व केले पाहिजे.

(अ) खालील तक्त्यामध्ये त्या सदस्याच्या संबंधात निर्दिष्ट केलेली व्यक्ती, किंवा

(ब) उप परिच्छेद (अ) मध्ये संदर्भित व्यक्ती म्हणून इतर व्यक्ती (परंतु निवडून आलेला महापौर किंवा स्थानिक प्राधिकरणाचा कार्यकारी नेता केवळ नियुक्त करू शकतो प्राधिकरणाच्या कार्यकारीनीचा दुसरा सदस्य)

तक्ता २

सदस्य	प्रतिनिधी
स्थानिक प्राधिकरण	प्राधिकरणाचा निवडलेला महापौर किंवा कार्यकारी नेते म्हणून निवडलेले नगरसेवक, आणि प्राधिकरणाच्या सशुल्क सेवेचे प्रमुख.
स्थानिक आरोग्य मंडळ	खालीलपैकी कोणतेही मंडळ नियुक्त करतात- (अ) अध्यक्ष; (ब) मुख्य अधिकारी (क) दोन्ही.
अग्निशमन आणि बचाव प्राधिकरण	खालीलपैकी कोणतेही प्राधिकरण नियुक्त करतात— (अ) अध्यक्ष; (ब) मुख्य अधिकारी; (क) दोन्ही.
राज्यासाठी नैसर्गिक संसाधन संस्था	मुख्य कार्यकारी अधिकारी

(२) “निर्वाचित महापौर” आणि “कार्यकारी नेता” या प्रत्येकाचा भाग २ प्रमाणेच अर्थ आहे.

(३) सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या बैठकीत निमंत्रित सहभागीचे प्रतिनिधित्व केले जाते सहभागीद्वारे नियुक्त केलेली व्यक्ती.

(४) सार्वजनिक सेवा मंडळ त्याच्या इतर भागीदारांपैकी कोणत्याही मंडळ भागीदारांना बैठकीस उपस्थित राहण्यासाठी आमंत्रित करू शकते. (किंवा अशा बैठकीचा कोणताही भाग).

(५) सार्वजनिक सेवा मंडळ अशा इतर भागीदाराचे प्रतिनिधित्व सभेत द्वारे निर्दिष्ट केलेल्या व्यक्तीद्वारे केले जाईल बैठकीच्या निमंत्रणात.

उद्देश व कारणे यांचे निवेदन

महाराष्ट्र राज्याच्या भविष्याकरिता व भविष्यातील पिढ्यांच्या कल्याणाकरिता व उज्वल भवितव्या करिता सदर विधेयक आणण्यात येत आहे. सदर विधेयकाद्वारे सार्वजनिक संस्थांना व शासनाच्या विविध विभागांना विविध योजना कार्यान्वित करणे प्रस्तावित असून यामुळे राज्याच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणाच्या शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार पाठपुरावा करून सार्वजनिक संस्थांनी व शासनाच्या विविध विभागांनी याबाबत अहवाल देणे आवश्यक असणार आहे. तसेच सार्वजनिक संस्थांना सल्ला देण्यासाठी आणि मदत करण्यासाठी तसेच भविष्यातील पिढ्यांच्या कल्याणासाठी भविष्य कल्याण आयुक्तालय स्थापन करणे गरजेचे आहे. राज्यातील आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणाद्वारे भविष्यातील पिढ्यांच्या उद्धाराकरिता एक सुखी, समृद्ध, संपन्न, सुरक्षित आणि समाधानी महाराष्ट्राच्या निर्मितीसाठी सदर आयुक्तालय कार्यरत राहील. युनायटेड नेशन्सच्या १६ शाश्वत विकास उद्दिष्टांच्या धोरणांशी संलग्न अशा प्रकारचा विकास हा महाराष्ट्रामध्ये व्हावा हा विधेयकाचा मूळ हेतू आहे.

महाराष्ट्र राज्यातील भविष्यातील पिढीच्या कल्याणासाठी महाराष्ट्र भविष्य कल्याण आयुक्तालय स्थापन करून आयुक्त हे महाराष्ट्र भविष्य कल्याण विधेयक २०२४ या कायद्याने बांधील असेल. सदर कायद्याद्वारे आयुक्तांची नेमणूक करण्याकरिता काही नियम व अटी असतील जसे की सदर व्यक्ती हा निवृत्त न्यायाधीश किंवा आयएसएस या पदावरून निवृत्त झालेला अधिकारी किंवा समाजातील एक उच्चशिक्षित प्रतिष्ठित व्यक्ती किंवा राज्यातील आंतरराष्ट्रीय दर्जाचा खेळाडू यापैकी कोणाचीही नेमणूक ही महाराष्ट्र भविष्य कल्याण आयुक्त म्हणून करण्यात येईल. महाराष्ट्राला आंतरराष्ट्रीय दर्जावरील घेऊन जाण्यासाठी दिशा दाखवणारा व्यक्ती हा आयुक्त असावा, तसेच त्यांच्या हाताखाली जवळपास १०० कर्मचा-यांची टिम काम करायला असेल व त्या टिममधील किमान २० कर्मचारी हे शिकाऊ उमेदवार असतील. सदर आयुक्तालयाच्या अंतर्गत एक लर्नर अकॅडमी स्थापन करून ज्यांना समाजसेवा व सामाजिक क्षेत्रामध्ये करिअर बनवण्याची इच्छा आहे अशा २० पदवीधर मुला-मुलींची नेमणूक ही आयुक्तालयाद्वारे करण्यात येईल व त्यांच्याकरिता हा एक वर्षाचा कोर्स असेल. कोर्स पूर्ण झाल्यानंतर महाराष्ट्र शासनाद्वारे सदर शिकाऊ उमेदवार यांना पोस्ट ग्रॅज्युएट डिप्लोमा किंवा एक्झिक्यूटिव्ह प्रोग्रॅम इन पब्लिक पॉलिसी अँड गुड गव्हर्नन्स अशा प्रकारचे प्रमाणपत्र देण्यात येईल. सदर शिकाऊ उमेदवार यांची निवड करण्याकरीता एक रितसर प्रक्रिया असेल आणि त्यास राज्य शासनाचे आरक्षणाचे सगळे नियम लागू होतील, तसेच सदर कोर्सची फी आकारण्यात येईल. जर कोणी गरीब असेल तर ती फी भरण्याकरिता शासनाच्या महामंडळाकडून मदतही करता येईल. आयुक्तालयातील कर्मचा-यांना शासनाच्या प्रत्येक विभागामध्ये विभागून दिलेले असेल. आपल्या राज्यामध्ये जेवढे खंड असतील त्या विभागांची उद्दीष्टे काय आहेत ते ठरविण्यात येईल. आयुक्त हे विविध विभागातील शिकाऊ उमेदवारांबरोबर बसून पुढील २५ वर्षांचे त्या त्या विभागाचे जी उद्दिष्टे आहेत ती परिभाषित करतील व त्यानंतर सदर विभागातील अधिकारी व कर्मचा-यांबरोबर बैठकीमध्ये रुपरेषा आखून व अंमलबजावणी करून त्या दिशेला आपण कसं मार्गक्रमण करणार त्याची प्रक्रिया काय असेल अशा पद्धतीने ही कामे आयुक्तांद्वारे करण्यात येतील आपले उद्देश आणि ते साध्य करण्यासाठी जी प्रक्रिया अवलंबविण्यात येईल ती युनायटेड नेशन च्या शाश्वत विकास उद्दिष्टांशी संलग्न आहे की नाही हे ठरवून आपला विकास हा महाराष्ट्राला सुखी, समृद्ध, संपन्न, समाधानी व सुरक्षित करण्याच्या दृष्टिकोनातून परिभाषित करून त्यावर निरीक्षण करणे व सदर विभागाला त्यांच्या भविष्यातील उद्दिष्टांकडे जाण्यासाठी दिशा दाखवणे हे भविष्य कल्याण आयुक्तांचे मुख्य काम असणार आहे.

विधान भवन,

मुंबई.

दिनांक २६ फेब्रुवारी, २०२६

अमीत साटम,

(प्रभारी सदस्य).

वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे जापन

या विधेयकात वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे पुढील प्रस्ताव अंतर्भूत आहेत :—

खंड १७ (१) या खंडामुळे आयुक्तांची नियुक्ती करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

वर उल्लेख केलेला प्रस्ताव हे सामान्य स्वरूपाचे आहेत.

वित्तीय ज्ञापन

महाराष्ट्र राज्यात सल्लागार समिती स्थापन करणे व ती कार्यान्वित करणे तसेच अधिकारी व कर्मचारी यांची नियुक्ती करणे त्याचबरोबर समिती सदस्यांना प्रवास आणि निर्वाह भत्ता देणे व अधिकारी आणि कर्मचारी यांना प्रदेय असलेले वेतन याकरिता राज्याच्या एकत्रित निधीतून आवर्ती खर्च होण्याची शक्यता आहे. सद्यःस्थितीत या अधिनियमाच्या अधिनियमितेवरील खर्च नमूद करणे शक्य नाही.

विधान भवन:

मुंबई,

दिनांक २८ फेब्रुवारी, २०२६.

जितेंद्र भोळे,

सचिव-१,

महाराष्ट्र विधानसभा.